

DEMOGRAFSKI PROCESI I REŠURSI U ZADARSKOJ ŽUPANIJI

Snimio Aleksandar Bonačić

Vera Graovac Matassi

Odjel za geografiju, Sveučilište u Zadru

Dubravko Bacalja

Hrvatski zavod za zapošljavanje,
Područni ured Zadar

UVOD

Poznavanje demografskih resursa i temeljnih procesa i trendova na određenom području vrlo je važno za planiranje društvenoga i gospodarskog razvoja. Temeljni demografski procesi u Republici Hrvatskoj u zadnjih dvadesetak godina jesu depopulacija i starenje stanovništva, stoga Hrvatska bilježi konstantno smanjenje broja stanovnika te smanjenje mladoga i povećanje staroga kontingenta stanovništva. Međutim, navedeni procesi ne teku jednakim intenzitetom u svim dijelovima zemlje. Od prvoga sveobuhvatnog službenog popisa stanovnika 1857. godine pa do 1980-ih godina Zadarske županija bilježila je konstantan porast broja stanovnika, nakon čega je došlo do znatnoga smanjenja broja stanovnika. Problematika demografskog razvoja i demografskih resursa Zadarske županije relativno je složena te zahtijeva opsežnu analizu koja bi se temeljila na usporedbi priobalnoga, otočnoga i zaobalnoga dijela županije. Cilj ovoga rada jest dati uvid u temeljne demografske trendove u Zadarskoj županiji u zadnja četiri desetljeća i demografske resurse kojima ovaj prostor raspolaže te postaviti temelje za detaljniju analizu, koja nije bila moguća za ovu vrstu rada.

U prvom dijelu rada analiziran je suvremeni demografski razvoj Zadarske županije, odnosno kretanje broja stanovnika, prirodno i mehaničko kretanje te dobna struktura stanovništva. U drugom dijelu rada razmatrane su implikacije demografskih trendova unutar socijalno-gospodarskoga konteksta u županiji s posebnim naglaskom na regionalno tržište rada. Naime, identificirane su strukturne i razvojne odrednice ekonomski aktivnoga stanovništva i njihov utjecaj na oblikovanje regionalne ponude rada i zaposlenosti, kao i utjecaj na potražnju za radom slijedom pomaka u strukturi agregirane potražnje. Analizirana je i

struktura zaposlenoga i nezaposlenoga stanovništva po obilježjima djelatnosti, spolu, razini obrazovanja te položaju u zanimanju. Rezultati ovog istraživanja trebali bi biti relevantan izvor podataka prilikom izradbe regionalnih strateških razvojnih dokumenata u segmentu ljudskih potencijala.

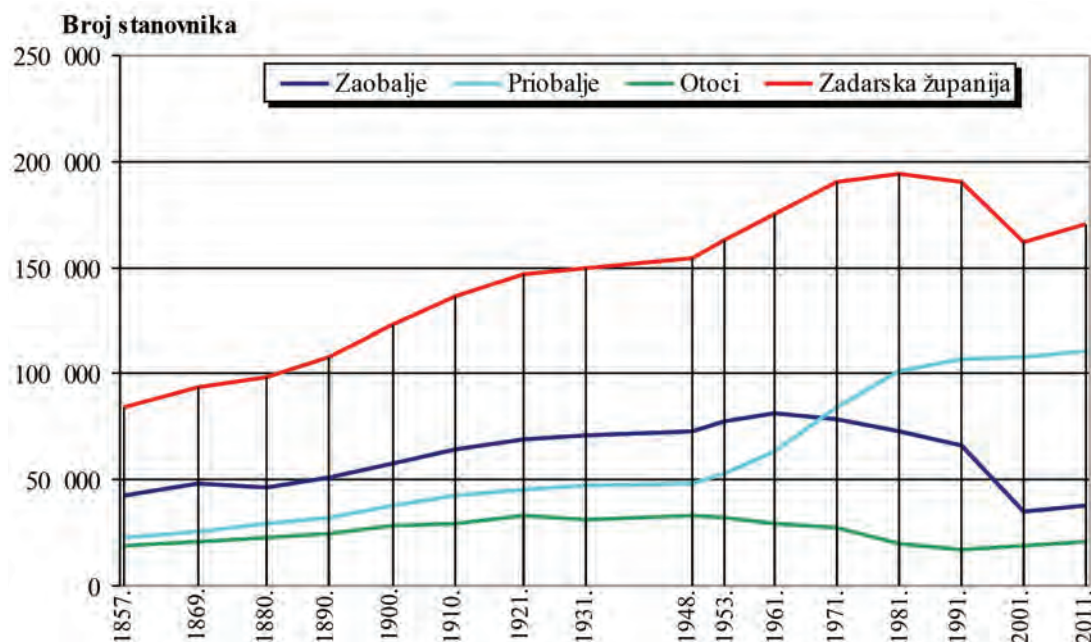
Problematika demografskog razvoja i demografskih resursa u Zadarskoj županiji do sada nije bila sveobuhvatno istražena u hrvatskoj znanstvenoj literaturi. Najdetaljniji pregled demografskih promjena i trendova na području zadarske regije dala je V. Graovac (2009.) u svojoj doktorskoj disertaciji. Druga respektabilna analiza napravljena je u *Strategiji razvoja ljudskih potencijala Zadarske županije od 2011. do 2013.*

OPĆE KRETANJE STANOVNIŠTVA ZADARSKE ŽUPANIJE

Opće kretanje stanovništva rezultat je konačne migracije i prirodnoga kretanja stanovništva. Promjene u broju i sastavu stanovništva također su pod utjecajem vanjskih čimbenika, poput ratova, prirodnih katastrofa, epidemija i sl. (Nejašmić, 2005.). Opće kretanje stanovništva utvrđuje se popisima stanovništva, koji se uglavnom provode svakih deset godina.

KRETANJE BROJA STANOVNIKA

Od prvoga sveobuhvatnog službenog popisa stanovništva provedenog 1857. godine do 1981. godine Zadarska županija bilježila je konstantan porast broja stanovnika, a potom je u dva iduća međupopisna razdoblja došlo do smanjenja, poglavito od 1991. do 2001. godine zbog emigracije stanov-

SLIKA 1.

Kretanje broja stanovnika Zadarske županije po regijama od 1857. do 2011. godine

IZVOR: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001., CD ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Državni zavod za statistiku, Republika Hrvatska, www.dzs.hr

Dio županije	1857.	1869.	1880.	1890.	1900.	1910.	1921.	1931.	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2001.	2011.
Zaobalje	50,6	51,6	47,3	47,0	46,8	46,9	46,9	47,4	47,2	47,7	46,7	41,4	37,6	34,7	21,8	22,3
Priobalje	27,1	26,7	29,9	30,2	30,5	31,4	30,7	31,5	31,4	32,5	36,4	44,1	52,1	56,3	66,3	65,3
Otoci	22,3	21,7	22,8	22,8	22,7	21,6	22,3	21,1	21,5	19,9	16,9	14,5	10,3	9,0	11,9	12,3

ništva uzrokovane Domovinskim ratom. Najveće povećanje broja stanovnika u Zadarskoj županiji zabilježeno je od 1953. do 1971. godine (za 27 674 stanovnika, odnosno 17%) zahvaljujući intenzivnom gospodarskom razvoju, odnosno industrijalizaciji, koja je otvaranjem mnogih radnih mjesta potaknula doseljavanje stanovništva (Slika 1.).

Istodobno, povećanju broja stanovnika pridonosio je i visok prirodni prirast. Međutim, porast broja stanovnika nije bio zabilježen u svim dijelovima županije. Naime, porast broja stanovnika u županiji bio je uzrokovan prije svega porastom broja stanovnika u priobalju, odnosno u Zadru kao najvažnijem gospodarskom središtu – broj stanovnika u priobalju povećao se za 59%, a u Zadru za čak 148,5%. S druge strane, zaobalje je zabilježilo blagi porast (1,7%), a otoci smanjenje od 14,9%. U navedenom razdoblju došlo je do premještanja težišta naseljenosti iz zaobalja u priobalje. Godine 1953. u zaobalju je živjelo 47,7% stanovništva županije, a u priobalju 32,5%, dok je 1971. godine u zaobalju živjelo 41,4%, a u priobalju 44,1% (Tablica 1.).

U idućim međupopisnim razdobljima nastavili su se trendovi započeti sredinom 20. st. Priobalje je gospodarski osjetno napredovalo zahvaljujući razvoju industrije i turizma, dok je u zaobalju i na otocima došlo do smanjenja poljoprivredne aktivnosti i zapošljavanja stanovništva u nepoljoprivrednim djelatnostima, u prvom redu u uslužnom sektoru. Budući da je najveći broj radnih mjesta bio koncentriran u urbanim područjima, poglavito u Zadru, došlo je do zamjetne emigracije stanovništva iz ruralnih, slabije razvijenih područja.

Znatnije promjene zabilježene su 1990-ih godina, kada je zbog velikosrpske agresije na Hrvatsku došlo do osjetne migracije stanovništva, pa je županija 2001. godine zabilježila smanjenje broja stanovnika od 14,5% u usporedbi s brojem stanovnika 1991. godine. Osim brojčanoga smanjenja, došlo je i do znatnih promjena u prostornom rasporedu stanovništva u županiji. U čitavoj županiji u navedenom desetljeću došlo je do intenzivne migracije, posebice u zaobalju, koje je najvećim dijelom bilo zahvaćeno ratom. Zaobalje je u analiziranom razdoblju izgubilo gotovo 47% stanovništva te je na tom području 2001. godine živjelo manje od 22% stanovništva županije. Znatno dio stanovnika zaobalja preselio se tijekom Domovinskog rata i nakon njega u priobalna naselja, najviše u Zadar, što je pridonijelo daljnjoj demografskoj polarizaciji.

U zadnjem međupopisnom razdoblju (2001.-2011.) došlo je do povećanja broja stanovnika u županiji za gotovo 2,8%, i to prije svega zahvaljujući pozitivnom migracijskom saldu. Prostorni raspored stanovništva po regijama nije se 2011. godine znatnije promijenio u odnosu na 2001. godinu, pa je tako u priobalju živjelo 65,3% stanovništva, u zaobalju 22,3%, a na otocima tek 12,3%. Iz navedenih podataka jasno je da je došlo do izrazite polarizacije te da je 2011. godine čak 42% stanovništva županije živjelo u Zadru (za usporedbu, 1953. godine taj udio iznosio je tek 11%). Također, od 1953. do 2011. godine broj stanovnika Zadra gotovo se učeterostručio. Promjene u prostornom rasporedu stanovništva nisu se odrazile samo na broj stanovnika nego i na demografske strukture i potencijale pojedinih dijelova županije.

PRIRODNO KRETANJE STANOVNIŠTVA

Osnovne sastavnice prirodnoga kretanja stanovništva jesu rodnost i smrtnost, a njihova rezultanta je prirodna promjena. Već više od dva desetljeća Republike Hrvatska ima negativnu prirodnu promjenu – veći broj umrlih od broja rođenih. Takav negativan trend istodobno je imala većina hrvatskih županija, međutim Zadarska je županija do početka 2000-ih ipak imala pozitivno prirodno kretanje (Slika 2.).

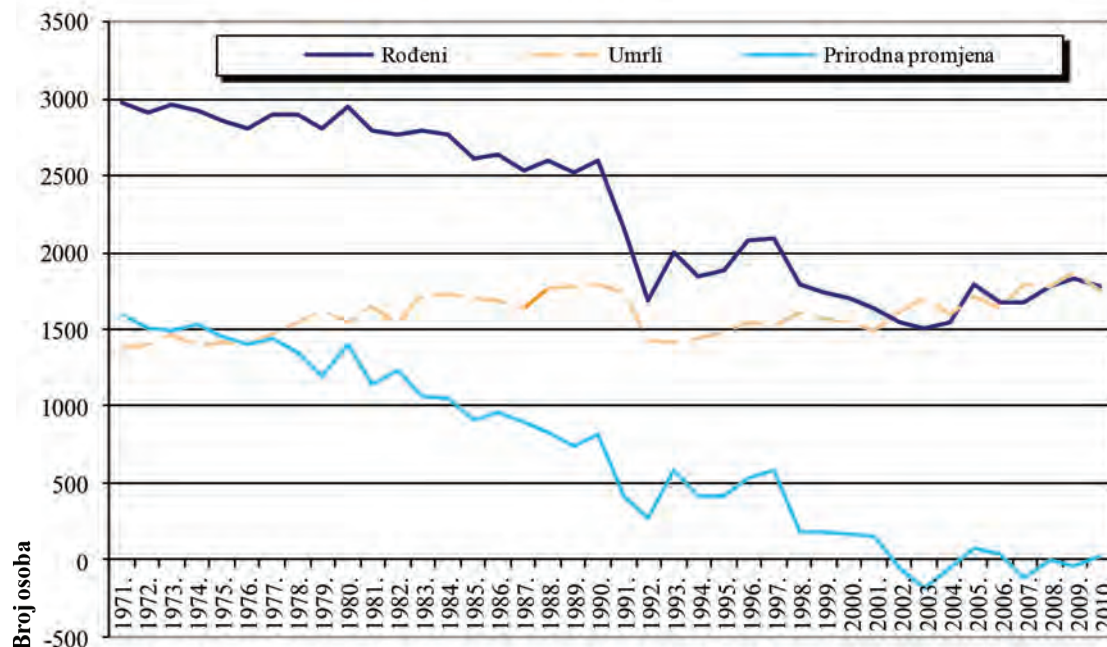
Analiza broja rođenih u Zadarskoj županiji po međupopisnim razdobljima od 1971. do 2011. godine pokazala je da je prosječan broj rođene djece u godini u konstantnom i znatnom opadanju – 1970-ih iznosio je 2900 djece u godini, a u prvom desetljeću 21. st. 1677 rođene djece u godini. Smanjenje broja rađanja rezultat je zamjetnih promjena u reprodukciji stanovništva, odnosno smanjenja fertiliteta (broja djece po ženi), ali i promjena u dobnom sastavu stanovništva (starenje stanovništva i fertilnoga kontingenta).

S druge strane, zamjetan je trend povećanja broja umrlih osoba, što je posljedica starenja stanovništva (povećanja udjela staroga stanovništva u ukupnom stanovništvu). Tijekom 1970-ih prosječan godišnji broj umrlih osoba iznosio je 1463, a od 2001. do 2011. godine taj se prosjek povećao na 1694 umrle osobe na godinu. U zadnjem međupopisnom razdoblju prosječan godišnji broj rođenih bio je manji od prosječnoga broja umrlih osoba i u samo četiri godine unutar navedenoga desetljeća broj rođenih nadmašivao je broj umrlih.

TABLICA 1.

Udio stanovnika zaobalja, priobalja i otoka u ukupnom broju stanovnika Zadarske županije od 1857. do 2011.

IZVOR: Izračunano prema: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001., CD ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Državni zavod za statistiku, Republika Hrvatska, www.dzs.hr

SLIKA 2.

Prirodno kretanje stanovništva Zadarske županije od 1971. do 2010. godine

IZVOR: Tablogrami rođeni i umrli, Državni zavod za statistiku, Zagreb, CD ROM.

Analiza prirodne promjene po međupopisnim razdobljima od 1971. do 2011. godine pokazala je da je Zadarska županija tek u zadnjem međupopisnom razdoblju zabilježila negativnu prirodnu promjenu. Od 1971. do 1981. godine broj rođenih u Zadarskoj županiji nadmašivao je broj umrlih za čak 14 374 osobe. U iduća dva desetljeća razlika između broja rođenih i umrlih stalno se smanjivala, u prvom redu zbog znatnoga smanjenja broja rođenih, a manjim dijelom zbog povećanja smrtnosti stanovništva. Posebno je nepovoljna situacija u otočnom dijelu županije, u kojem već desetljećima na godišnjoj razini više ljudi umire nego što ih se rađa. Slično je i u pojedinim dijelovima zaobalja.

Iz navedenoga može se zaključiti da su negativni trendovi u prirodnom kretanju stanovništva na početku 21. stoljeća zahvatili i Zadarsku županiju. Ako se negativni trendovi prirodnoga kretanja stanovništva nastave i u idućim godinama, sasvim je sigurno da će doći do daljnega smanjenja mladoga stanovništva, uz istodobno starenje ukupnoga stanovništva i radnoga kontingenta. Takva situacija negativno će se odraziti na demografske potencijale županije i na gospodarski razvoj.

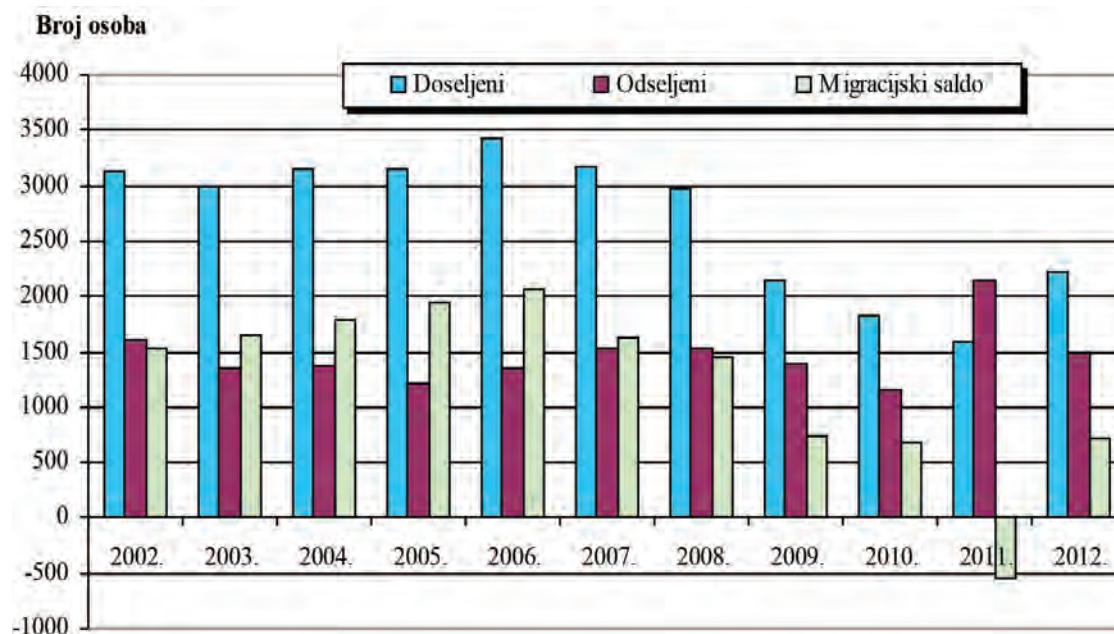
MIGRACIJA STANOVNIŠTVA

Migracija stanovništva, tj. promjena mjesta stalnoga boravka, znatno utječe na veličinu ukupnoga stanovništva i njegov prostorni razmještaj, na rodnost (fertilitet) i mortalitet te na strukture stanovništva (Wertheimer-Baletić, 1999.). Nažalost, proučavanje migracije u Hrvatskoj otežano je zbog nepostojanja registra migracija. Stoga se migracija najčešće proučava posrednim metodama, odnosno usporedbom međupopisnoga kretanja broja stanovnika i prirodne promjene (vitalno-statistička metoda) (Ne-

jašmić, 2005.). Na taj način može se izračunati migracijski saldo (razlika između broja doseljenih i odseljenih osoba). Dodatni izvor informacija o migraciji stanovništva jest *Statistički ljetopis*, što ga svake godine objavljuje Državni zavod za statistiku. Međutim, podaci o doseljavanju i iseljavanju koji se objavljuju u *Statističkom ljetopisu* temelje se na podacima koje prikuplja Odjel za upravne poslove Ministarstva unutarnjih poslova i nisu potpuni.

Analiza kretanja broja stanovnika i prirodne promjene po međupopisnim razdobljima od 1971. do 2011. godine pokazala je da je Zadarska županija imala negativan migracijski saldo sve do 2001. godine. U svakom od prva dva razdoblja (1971.-1981. i 1981.-1991.) Zadarska je županija iseljavanjem izgubila gotovo 11 000 stanovnika. Najveći negativni migracijski saldo županija je, očekivano, imala između 1991. i 2001. godine zbog znatne migracije stanovništva uzrokovane ratnim zbivanjima od 1991. do 1995. (-31 765 osoba). Tek u zadnjem međupopisnom razdoblju Zadarska županija zabilježila je pozitivan migracijski saldo od 4 813 osoba. Međutim, iz navedenih podataka, zbog same prirode primijenjene metode, ne može se izdvojiti koliko je u navedenom razdoblju bilo doseljenih, a koliko odseljenih. Zato je uputno analizirati podatke objavljene u *Statističkom ljetopisu*. Međutim, podaci o migracijskom saldu iz *Statističkoga ljetopisa* znatno se razlikuju od podataka dobivenih primjenom vitalno-statističke metode. Prema podacima iz *Statističkoga ljetopisa*, Zadarska je županija od 2002. do 2012. godine imala pozitivan migracijski saldo od 13 262 osobe (29 794 doseljene i 16 168 odseljenih osoba). U navedenom razdoblju samo je 2011. godine bio zabilježen negativan migracijski saldo (Slika 3.).

Iz istih podataka vidi se da dominantnu ulogu ima unutarnja, međuregionalna, migracija. Naime, najveći broj

SLIKA 3.

Migracija u Zadarskoj županiji od 2002. do 2012. godine

IZVOR: Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2003., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr; Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2004., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr; Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2005., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr; Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2006., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr; Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2007., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr; Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2008., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr; Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2009., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr; Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2010., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr; Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2011., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr; Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2012., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr; Priopćenja, Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2012., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr

	1971.	1991.	2001.	2011.
Mlado stanovništvo (u %)	27,7	21,1	18,3	15,8
Zrelo stanovništvo (u %)	63,9	67,8	65,9	65,7
Staro stanovništvo (u %)	8,4	11,1	15,8	18,5
Indeks starosti*	30,4	52,7	86,2	117,5
Prosječna životna dob	31,2	36,1	38,9	41,9

TABLICA 2.

Dobni sastav stanovništva Zadarske županije od 1971. do 2011. godine

IZVOR: Izračunano prema podacima iz: Popis stanovništva i stanova 1971., Tabele po naseljima, Savezni zavod za statistiku, Beograd; Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gospodarstava, 31. ožujak 1991., Stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, Dokumentacija 882, Zagreb 1994.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001., Državni zavod za statistiku, Republika Hrvatska, www.dzs.hr; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Državni zavod za statistiku, Republika Hrvatska, www.dzs.hr

* Broj starih stanovnika (65 i više godina) na 100 mladih stanovnika (0-14 godina)

doseljenih u Zadarsku županiju došao je iz drugih hrvatskih županija (61,2%), a manji dio iz inozemstva. Iseljavanje je također najvećim dijelom usmjereno prema drugim dijelovima Hrvatske (72,5%). Otoci i velik dio zaobalja uglavnom su prostori iz kojih se stanovništvo iseljava, dok je za doseljenike najprivlačniji priobalni dio županije, posebice Zadar i njegova šira regija. Iz navedene analize može se zaključiti da je nakon završetka Domovinskog rata i stabilizacije društveno-gospodarskih prilika na širem području došlo do intenzivnijega doseljavanja, pa Zadarska županija već više od desetljeća ima pozitivan migracijski saldo. Smanjeni intenzitet doseljavanja zamijećen je od 2009. do 2011. godine, što je jamačno posljedica gospodarske krize.

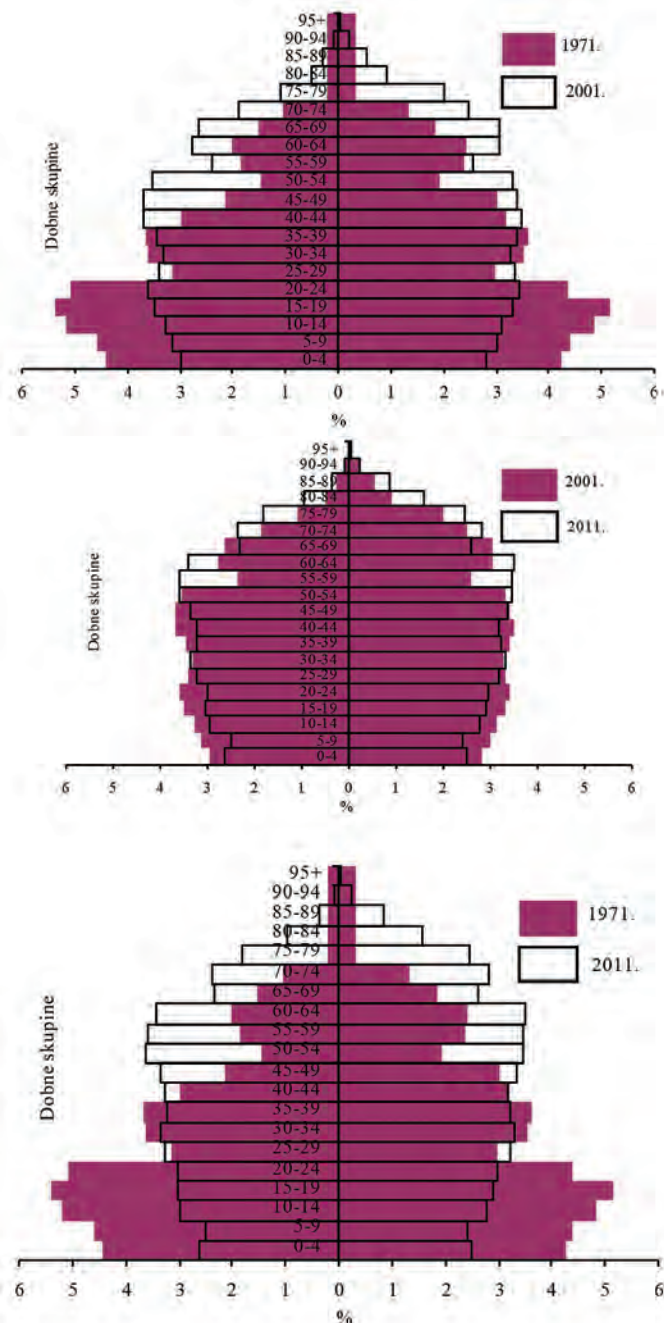
SASTAV STANOVNIŠTVA

Sastav stanovništva Zadarske županije vrlo je složen. Za gospodarski razvoj posebno su važni dobni i ekonomski sastav pa su stoga oni u daljnjem tekstu iscrpno obrađeni. Također, važan je i obrazovni sastav stanovništva s tim da je on razmotren u korelaciji s ekonomskim sastavom jer je s gospodarskog motrišta s njim u neposrednoj vezi.

SASTAV STANOVNIŠTVA PREMA DOBI

Starenje stanovništva jedan je od temeljnih demografskih procesa u Hrvatskoj, a obilježava ga povećanje udjela staroga stanovništva u ukupnom stanovništvu. Nažalost, stanje je slično i u Zadarskoj županiji. Od 1971. do 2011. godine udio staroga stanovništva u županiji povećao se sa 8,4% na čak 18,5%, a istodobno je zabilježeno smanjenje udjela mladoga stanovništva sa 27,7% na 15,8% (Tablica 2.). Dakle, starenje stanovništva zamjetno je i u Zadarskoj županiji te je, kao i na nacionalnoj razini, zadnjim popisom stanovništva utvrđeno više staroga nego mladoga stanovništva. Na 100 mladih stanovnika bilo je 117,5 starih. S obzirom na udio staroga stanovništva i prosječnu dob, Zadarsku županiju demografski obilježava kategorija izrazito staroga stanovništva. Sve do 2011. godine prosječna dob stanovništva Zadarske županije bila je nešto niža od državnoga prosjeka, a danas je neznatno viša.

Navedeni podaci upozoravaju na činjenicu da u proteklom desetljeću, unatoč zamjetnom doseljavanju stanovništva, nije došlo do poboljšanja dobnoga sastava stanovništva, što navodi na zaključak da su doseljenici velikim dijelom

SLIKA 4.
**Usporedba
dobno-spolnoga
sastava
stanovništva
Zadarske
županije 1971.,
2001. i 2011.
godine**

bili zrele dobi te da je u iseljavanju uglavnom sudjelovalo stanovništvo mlađih skupina zreloga stanovništva.

Razmjeri starenja stanovništva Zadarske županije najbolje se očituju na tzv. dobno-spolnoj piramidi (Slika 4.). Od 1971. do 2011. godine došlo je do očitoga smanjenja udjela mladoga stanovništva te mlađih skupina zreloga stanovništva zbog dugotrajnoga smanjenja rodnosti. Sužavanje baze piramide, tj. udjela mlađih dobnih skupina, ima izravan negativan utjecaj na priljev stanovništva u radnoaktivnu dob te smanjuje ljudske potencijale za daljnji gospodarski razvoj. Istodobno, došlo je do zamjetnoga povećanja udjela starijih skupina zreloga stanovništva (od 45 do 64 godine) te staroga stanovništva.

Narušavanje dobnoga sastava zabilježeno je i u zadnjem međupopisnom razdoblju (od 2001. do 2011.). U samo deset godina, unatoč pozitivnom migracijskom

saldu, došlo je do smanjenja udjela gotovo svih dobnih skupina do 49 godina starosti kao posljedica niskih stopa rodnosti i iseljavanja stanovništva u fertilnoj i mlađoj radnoaktivnoj dobi.

Zbog višedesetljetne depopulacije, najnepovoljniji dobnii sastav stanovništva ima otočni dio županije. Intenzivno iseljavanje stanovništva tijekom i nakon Domovinskog rata rezultiralo je time da i mnogi ruralni dijelovi zaobalja Zadarske županije imaju vrlo nepovoljan dobnii sastav stanovništva koji obilježava izrazita starost. Kao posljedica navedenoga, demografski potencijali na otocima i velikom dijelu zaobalja vrlo su slabi i ne omogućuju daljnji gospodarski i društveni napredak.

EKONOMSKI SASTAV STANOVNIŠTVA I NJEGOVE IMPLIKACIJE NA DRUŠTVENO-GOSPODARSKI RAZVOJ ZADARSKOJ ŽUPANIJI

Prethodno elaborirani demografski procesi, koji su u zadnja dva desetljeća zahvatili Zadarsku županiju, imaju i svoju društveno-gospodarsku implikaciju. Uznapredovali proces starenja stanovništva Zadarske županije ima najraznovrsnije manifestacije i djeluje na sve sastavnice ukupnoga kretanja i mijenjanje strukturnih odrednica njezina stanovništva: od usporavanja stope rasta stanovništva i negativnoga prirodnog kretanja preko tendencija u promjenama dobno-spolne strukture prema asimetričnoj prevazi ženskoga stanovništva i u ukupnom stanovništvu i u drugim funkcionalnim dobnim grupama te na kraju do sniženja stope ekonomski aktivnoga stanovništva i smanjenja veličine ukupnih radnih resursa.

Suvremena obilježja aktivnoga stanovništva Zadarske županije i demografsku projekciju može se razmotriti s obzirom na trendove koji su oblikovali sadašnje demografsko stanje. Pri tome valja utvrditi determinante toga stanja: one koje su pretežno demografskoga karaktera i one koje oblikuju aktivno stanovništvo te se nastavljaju u gospodarsko-društvenoj sferi. U razmatranju demografskih resursa Zadarske županije relevantni su dinamika, struktura i distribucija ekonomski aktivnoga stanovništva (zapravo, radne snage). Promjene u radnom kontingentu kao temeljnom demografskom okviru aktivnoga stanovništva izravno su povezane s ljudskim potencijalima društveno-gospodarskog razvitka.

Demografski okvir formiranja radne snage i demografska odrednica njezine dinamike leže u odlikama reprodukcije radnoga kontingenta – stanovništva između 15. i 64. godine koja se naziva radnom ili radno sposobnom dobi. Promjene opsega, strukture i kretanja radnoga kontingenta oblikuju demografski potencijalnu ponudu

	Zadarska županija					Republika Hrvatska				
	2001		2011		Međupopisna razlika	2001		2011		Međupopisna razlika
Ukupan broj stanovnika	162.045		170.017		4,92%	4.437.460		4.284.889		-3,44%
Muškarci	79.641	49,15%	83.504	49,12%	4,85%	2.135.900	48,13%	2.066.335	48,22	-3,26%
Žene	82.404	50,85%	86.513	50,88%	4,99%	2.301.560	51,87%	2.218.554	51,78	-3,61%
Radni kontingent (15-64)	101.242		111.652		10,28%	2.828.632		2.873.828		1,60%
Muškarci (15-64)	53.676	53,02%	56.272	50,40%	4,84%	1.475.850	52,18%	1.435.402	49,95%	-2,74%
Žene (15-59)	47.566	46,98%	55.380	49,60%	16,43%	1.352.772	47,82%	1.438.426	50,05%	6,33%
Udjel radnog kontingenta u populaciji	62,48%		65,67%		3,19	63,74%		67,07%		3,33
Udjel muškog radnog kontingenta u muškoj populaciji	67,40%		67,39%		-0,01	69,10%		69,47%		0,37
Udjel ženskog radnog kontingenta u ženskoj populaciji	57,72%		64,01%		6,29	58,78%		64,84%		6,06
Aktivno stanovništvo (radna snaga)	65.154		64.548		-0,93%	1.952.619		1.796.179		-8,01%
Muškarci	38.343	58,85%	35.075	54,34%	-8,52%	1.085.137	55,57%	968.736	53,93%	-10,7%
Žene	26.811	41,15%	29.473	45,66%	9,93%	867.482	44,43%	827.413	46,07%	-4,62%
Opća stopa aktivnosti radnog kontingenta ili stopa iskorištenosti radnog kontingenta	64,35%		57,81%		-6,54	69,03%		62,50%		-6,53
Opća stopa aktivnosti (stopa iskorištenosti) muškog radnog kontingenta	71,43%		62,33%		-9,1	73,53%		67,49%		-6,04
Opća stopa aktivnosti (stopa iskorištenosti) ženskog radnog kontingenta	56,37%		53,22%		-3,15	64,13%		57,52%		-6,61
Zaposleni (obavlja zanimanje)	47.132		52.753		11,93%	1.553.643		1.503.867		-3,20%
Muškarci	28.439	60,34%	28.766	54,53%	1,15%	871.054	56,07%	811.563	53,97%	-6,83%
Žene	18.693	39,66%	23.987	45,47%	28,32%	682.589	43,93%	692.304	46,03%	1,42%
Stopa zaposlenosti (udjel zaposlenih u radnom kontingentu)	46,55%		47,25%		0,7	54,93%		52,33%		-2,6
Stopa zaposlenosti muškaraca	52,98%		51,12%		-1,86	59,02%		56,54%		-2,48
Stopa zaposlenosti žena	34,83%		42,63%		7,8	46,25%		48,23%		1,98

TABLICA 3.

Dinamika porasta ukupnog stanovništva, radnog kontingenta i aktivnog stanovništva (radne snage) u Zadarskoj županiji i Republici Hrvatskoj u popisima 2001. i 2011. godine

IZVOR: Izračunano prema podacima iz: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001., Državni zavod za statistiku, Republika Hrvatska, www.dzs.hr ; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Državni zavod za statistiku, Republika Hrvatska, www.dzs.hr

	2001.		2011.	
	Zadarska županija	Republika Hrvatska	Zadarska županija	Republika Hrvatska
Koeficijent ulaska*	10,14	9,45	8,74	8,19
Koeficijent izlaska**	9,25	9,26	10,58	9,49
Koeficijent zamjene***	109,69	102,51	82,62	86,31

TABLICA 4.

Dinamika stanovništva u radno-sposobnoj dobi (radnom kontingentu) u Zadarskoj županiji i Republici Hrvatskoj u popisima 2001. i 2011. godine

IZVOR: Izračunano prema podacima iz: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001., Državni zavod za statistiku, Republika Hrvatska, www.dzs.hr; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Državni zavod za statistiku, Republika Hrvatska, www.dzs.hr

* Broj osoba starih 10-14 godina na 100 osoba u radnoj dobi.

** Broj osoba starih 60-64 godina na 100 osoba u radnoj dobi.

*** Odnos između apsolutne veličine priljeva i odljeva.

radne snage i na njih u dugoročnom smislu djeluju čimbenici koji su presudni za ukupnu dobnu strukturu (natalitet, mortalitet, migracija, obilježja dobno-spolne strukture itd.), dok su odrednice radnoga kontingenta koje ga kratkoročno i srednjoročno oblikuju ponajprije veličina ulaska ili priljeva stanovništva u radnu dob i veličina izlaska ili odljeva iz radne dobi.

Prva značajka stanja radnoga kontingenta Zadarske županije tiče se dinamike priljeva i odljeva u radni kontingent. Dinamika priljeva i odljeva u radni kontingent definirana je priljevom u radnu dob i odljevom iz radne dobi te je funkcija postojeće dobne strukture formirane pod utjecajem ranijih trendova nataliteta, mortaliteta i migracija.

Ono što danas bitno određuje opseg radnoga kontingenta, a pogotovo će ga određivati u neposrednoj budućnosti, jest visok natalitet između 1946. i 1954. te s tim u vezi i visok priljev novih naraštaja u specifične funkcionalne dobne skupine, pa i u radni kontingent. Hrvatska je ušla u razdoblje kad će se postupno smanjivati priljev u radni kontingent kao specifičnu funkcionalnu dobnu grupu, uz paralelno znatno povećanje priljeva stanovništva u staračku dob. Visok porast opsega radnoga kontingenta od 10,28% (RH – 1,60%), koji je zabilježen u popisu stanovništva iz 2011. godine u odnosu na veličinu radnoga kontingenta Zadarske županije iz popisa 2001. godine (Tablica 3.), doživjet će uskoro i kvalitativnu i kvantitativnu promjenu smjera.

Iz vrijednosti koeficijenta ulaska i izlaska stanovništva u radnu dob, koji su indikatori približne veličine priljeva ili odljeva novih naraštaja u radnu dob u sljedećem petogodištu u odnosu na veličinu radnoga kontingenta, vidi se da će u Zadarskoj županiji (i u Hrvatskoj kao cjelini) nastupiti stanje opadajuće reprodukcije radnoga kontingenta, stanje u kojem opseg odljeva nadvisuje opseg priljeva. Koeficijent zamjene upućuje na to da će u petogodištu koje je već nastupilo (od 2011. do 2016.) na 100 osoba koje izlaze iz radno sposobne dobi dolaziti 82,62 prinova u radnu dob (Tablica 4.). Za petogodište od 2016. do 2021. predvidivo je da će biti samo 69,36 prinova u radnu dob. Dakle, dosadašnji rast radnoga kontingenta bio je prije svega posljedica kontinuiteta niskih stopa nataliteta i, s tim u vezi, procesa promjene dobne strukture, tj. ulaženja u radnu dob novih naraštaja uz kontinuirano smanjenje opsega mladoga stanovništva između 0 i 14 godina. Povećanje koeficijenta izlaska iz radnoga kontingenta i smanje-

nje koeficijenta zamjene ubuduće će svakako djelovati na smanjenje radnoga kontingenta Zadarske županije. Paralelno s dosadašnjim rastom opsega radnoga kontingenta u Zadarskoj županiji povećavao se i njegov udjel u populaciji sa 62,48% 2001. godine na 65,67% 2011. godine. Budući da izlazak iz radnoga kontingenta u skoroj budućnosti očekuje najveće pojedinačne petogodišnje skupine u populaciji županije i njihovo prelijevanje u starački kontingent, uz istodobni ulazak u radni kontingent sve manje mladih dobni skupina, može se očekivati da bi popis 2021. godine mogao pokazati smanjenje udjela radnoga kontingenta u ukupnoj populaciji Zadarske županije na vrijednost tek neznatno veću od 62%. Opisani scenarij također će još više pojačati sam proces starenja radnoga kontingenta, jer već međupopisni podaci pokazuju da se mlađi dio radnoga kontingenta (15-39 godina) smanjio za 2,1%, dok je stariji (40-59 godina) narastao za 10,03%.

Drugo obilježje radnoga kontingenta Zadarske županije koje u sebi reflektira kontinuitet niskih natalitetnih stopa i starenja stanovništva odnosi se na promjenu u spolnoj strukturi radnoga kontingenta. Izjednačuje se spolna zastupljenost u radnom kontingentu kao posljedica golemog rasta stope žena od 16,43%, čime je ženska populacija dobila 49,60% udjela u radnom kontingentu, dok je istodobno muško stanovništvo u radnom kontingentu imalo gotovo 3,5 puta manji rast i smanjenje udjela sa 53,02% na 50,40%. Istodobno, popisni podaci pokazuju da se udio muškoga radnog kontingenta u muškoj populaciji zadržao na istoj razini (~67%), dok se udio ženskoga radnog kontingenta u ženskoj populaciji povisio sa 57,72% na 64,39%. (Tablica 3.). Paralelna promjena vrijednosti koeficijenta feminiteta radnoga kontingenta Zadarske županije sa 978 na 984 žene na tisuću muškaraca pokazuje da je unatoč povećanju udjela ženskoga stanovništva u radnom kontingentu minimalna prevaga još uvijek na strani muške populacije. To, međutim, nije tako kad je riječ o cjelokupnom stanovništvu, u kojem koeficijent feminiteta iznosi 1036. Asimetričnost je posebno izražena kod staračke populacije, kod koje na tisuću muškaraca dolazi 1336 žena.

Stanje, odlike i procesi radnoga kontingenta dominantno su pod utjecajem demografskih čimbenika koji na duži rok uspostavljaju okvire aktivnoga stanovništva i definiraju ukupnost potencijalne ponude rada. Međutim, na aktivnost stanovništva, uz demografske čimbenike, utječe

	2001.		2011.	
	Broj	%	Broj	%
(1) Radni kontingent	101.242	100,0	111.652	100,0
(2) Neaktivni u radnom kontingentu	36.088	35,65	47.104	42,19
(3) Aktivni (radna snaga) u radnom kontingentu	65.154	64,35	64.548	57,81
(4) Aktivni izvan radnog kontingenta u ukupnom aktivnom stanovništvu (65 i više godina)	378	0,37	376	0,34

i društveno-gospodarski čimbenici, poput institucionalnog okruženja i njime određenih aktivnih društvenih regulatornih politika – politike zapošljavanja, zakonske regulative rada, sustava socijalne zaštite, uvjeta privređivanja, ali i društveni čimbenici u najširem smislu – kulturni, prosvjetni, etnički, politički, religijski, tradicionalni itd. Društveni i gospodarski čimbenici, u odnosu na demografske, podložni su po čestoći, intenzitetu i smjeru znatno dinamičnijim kolebanjima i u osnovi djeluju smanjujuće na aktivnost stanovništva. Kontingent tako oblikovanoga aktivnog stanovništva unutar radnoga kontingenta čini ekonomski aktivno stanovništvo ili radna snaga.

Kriterij po kojem je neka osoba ekonomski aktivna i svrstava se u aktivno stanovništvo, odnosno radnu snagu, jest obavljanje nekoga zanimanja radi stjecanja sredstava za život ili sudjelovanje u ukupnom procesu rada. Po toj osnovi razlikuje se *ekonomski aktivno stanovništvo*, koje čine sve zaposlene osobe u radnom odnosu, osobe koje aktivno obavljaju neko zanimanje, ali nisu u radnom odnosu, i nezaposlene osobe, od *ekonomski neaktivnoga stanovništva*, koje čine osobe sa samostalnim prihodom i ekonomski ovisne (uzdržavane) osobe koje niti sudjeluju u procesu rada niti imaju ikakvih prihoda.

Tablica 5. pokazuje osnovne značajke formiranja aktivnoga kontingenta radne snage u Zadarskoj županiji

i promjene koje su nastale između 2001. i 2011. godine. Uočljive su tri tendencije: (1) udio aktivnih osoba izvan radno-dobnih skupina u ukupnom aktivnom stanovništvu županije zanemariv je i konstantan te upućuje na to da se radna snaga gotovo potpuno formira iz radno sposobne dobi; (2) znatno se povećao udio neaktivnih u radnom kontingentu i (3) došlo je do osjetnoga smanjenja udjela aktivnih u radnom kontingentu. Posebno zabrinjava treća tendencija, jer je riječ o padu opće stope aktivnosti radnoga kontingenta, odnosno, došlo je do zamjetnoga sniženja iskorištenosti radnoga kontingenta. Kad se gledaju specifične stope iskorištenosti radnoga kontingenta po spolu, i to poglavito promjena u opsegu muške radne snage o kojem standardno ovisi ukupan broj aktivnih stanovnika (radne snage) na nekom području, vidi se njezin osjetni pad – sa 71,43% na 62,33%, kojem u pozadini stoji i apsolutni pad broja muškaraca u radnoj snazi za 8,52%. Kod žena je pad manji – sa 56,37% na 53,22%, što je svakako dijelom posljedica porasta apsolutnoga broja ženskoga stanovništva i u radnom kontingentu za 16,43% i u radnoj snazi za 9,93%. Kad je posrijedi međusobni odnos ekonomske iskorištenosti radnoga kontingenta po spolu, brojke potvrđuju činjenicu da je on znatno veći kod muškoga stanovništva nego kod ženskoga.

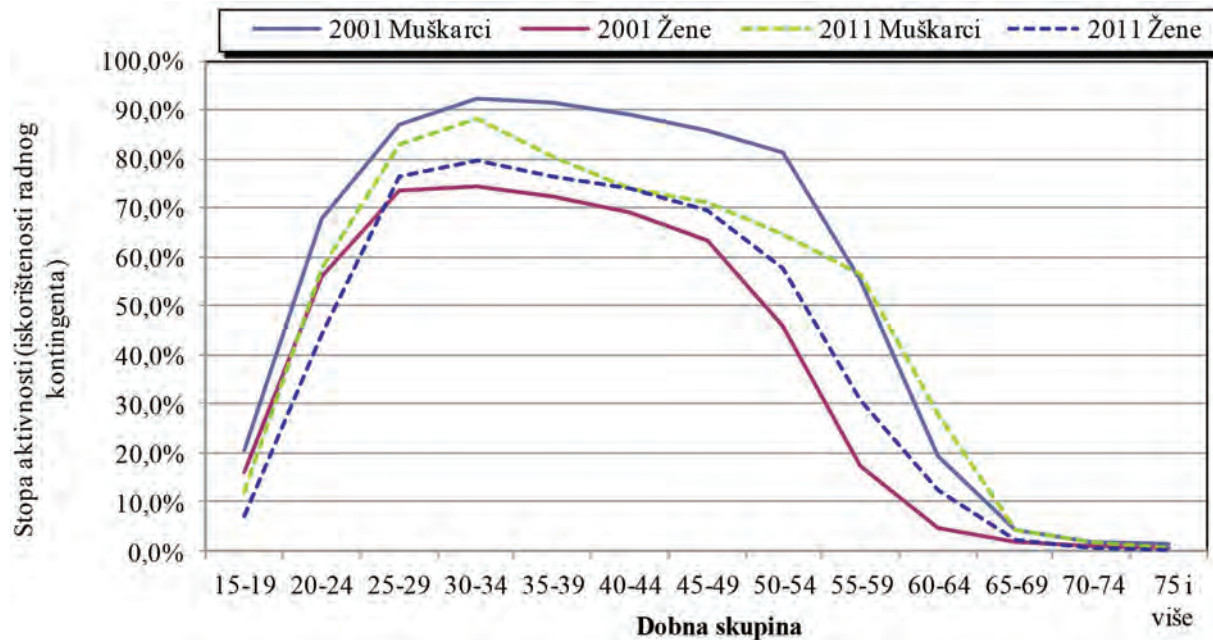
TABLICA 5.
Struktura formiranja ekonomski aktivnoga i neaktivnoga stanovništva u radnom kontingentu Zadarske županije u popisima iz 2001. i 2011. godine

IZVOR: Izračunano prema podacima iz: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001., Državni zavod za statistiku, Republika Hrvatska, www.dzs.hr ; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Državni zavod za statistiku, Republika Hrvatska, www.dzs.hr

SLIKA 5.

Specifične stope aktivnosti muškaraca i žena po dobi u Zadarskoj županiji za 2001. i 2011.

IZVOR: Izračunano prema podacima iz: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001., Državni zavod za statistiku, Republika Hrvatska, www.dzs.hr ; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Državni zavod za statistiku, Republika Hrvatska, www.dzs.hr

	31. 12. 2008.		31. 12. 2009.		31. 12. 2010.		31. 12. 2011.		31. 12. 2012.	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Nezaposleni ¹	9846	16,2%	11196	18,6%	11497	19,5%	11118	19,0%	12353	21,0%
Zaposleni ²	50858	83,8%	49119	81,4%	47506	80,5%	47436	81,0%	46401	79,0%
Radna snaga	60704	100,0%	60315	100,0%	59003	100,0%	58554	100,0%	58754	100,0%

TABLICA 6.
**Registrirana
radna snaga
u Zadarskoj
županiji od
2008. do 2012.
godine**

IZVOR: Hrvatski zavod za zapošljavanje – Područni ured Zadar; Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje – Područni ured Zadar

¹ Podaci o registriranim nezaposlenim osobama Hrvatskog zavoda za zapošljavanje – Područni ured Zadar

² Podaci o aktivnim osigurancima Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje – Područni ured Zadar

Registrirana tendencija znatnoga porasta neaktivnih u radnom kontingentu od 2001. do 2011. otvara problem porasta demografske rezerve radne snage u Zadarskoj županiji i njezine strukture. Demografske rezerve radne snage ili veličina ekonomske neiskorištenosti radne snage posebno je važna za zemlje s niskim natalitetom, jer u situacijama povećane potražnje za radnom snagom predstavlja važan radni resurs. Porast neaktivnoga dijela radnoga kontingenta u međupopisnom razdoblju u Zadarskoj županiji sa 35,71% na 42,19% i njegovu eventualnu ekonomsku upotrebljivost vezanu uz moguću gospodarsku konjunkturu treba gledati kroz njegovu strukturu. Naime, 31,91% neaktivnih u radnoj dobi, od kojih su 53,83% muškarci, zapravo otpada na umirovljenike u radnoj dobi čija je motivacija za povratak u radnu snagu u velikoj mjeri smanjena. Daljnjih 28,75% čine učenici i studenti čija odgoda aktivacije ulaska u radnu snagu i izlaz na tržište rada, ako nije stvar egzistencijalne nužde, ima racionalni razlog. Ostaje 39,34% realnoga radnog potencijala među neaktivnima unutar radnoga kontingenta. Od toga stvarnog potencijala unutar demografske rezerve radne snage glavninu potencijalnih rezervi (63,90%) čini ženska radna snaga, koja niti je zaposlena (izvan kućanstva) niti traži zaposlenje. Realni efektivni potencijal nešto je i veći, jer u njega ulazi i dio kontingenta radne snage koji je u statusu nezaposlenosti, gdje opet, kad je riječ o Zadarskoj županiji, prevladava ženska radna snaga, na što ćemo se osvrnuti u analizi nezaposlenosti.

Strukturu stanovništva Zadarske županije prema ekonomskoj aktivnosti, osim temeljnog razlikovanja ekonomski aktivnih (radna snaga) i ekonomski neaktivnih, treba dalje razraditi prema djelatnostima, zanimanjima i kvalifikacijskoj razini da bismo dobili reprezentativne pokazatelje razine županijskoga gospodarskog i društvenog razvoja. Te dimenzije ekonomske aktivnosti stanovništva županije mogu se pratiti analizom dviju sastavnica kontingenata aktivnoga stanovništva koji su glavni elementi radne snage i na koje, osim demografskih, posebno jako utječu društveno-gospodarski uvjeti. To su: *kontingent zaposlenih* (obavljaju zanimanje) i *kontingent nezaposlenih* osoba.

Iz administrativnih podataka o zaposlenosti vidi se kontinuirano smanjenje opsega *kontingenta zaposlenih* u Zadarskoj županiji od 2008., kao zadnje godine prije početka gospodarske krize, do kraja 2012. po prosječnoj godišnjoj stopi od -2,2% (Tablica 6.). Prema podacima po-

pisa stanovništva iz 2011., u Zadarskoj županiji udio zaposlenih u radnom kontingentu (15-64) iznosio je izrazito niskih 47,25% (RH – 52,33%), što znači da je tek svaka druga radno sposobna osoba u Županiji zaposlena.

Strukturu zaposlenih po djelatnostima u Zadarskoj županiji na početku 2013. godine (Tablica 7.) obilježava dominacija sektora usluga (73,24%), unutar kojeg pojedinačno najveći udio imaju trgovina na veliko i na malo, popravak motornih vozila i motocikala te predmeta za osobnu upotrebu i kućanstvo (13,58%), ali i visok udio javnoga sektora (28%) s negativnom tendencijom kontinuiranoga povećanja udjela javne uprave i obrane (10,09%), uz također znatno iznad hrvatskoga prosjeka velik udio zaposlenih u obrazovanju (10,56%; RH 7,78%) i zdravstvenoj zaštiti (7,76%; RH 6,78%). Takva zamjetna zastupljenost klasičnoga javnog sektora u uslugama, s jedne strane, i trgovinom kao dominantnom pojedinačnom djelatnošću, s druge strane, upućuje na to da sektor usluga ima velike i raznolike neiskorištene potencijale za razvoj poduzetništva i stvaranje novih radnih mjesta.

S druge strane, sektor proizvodnje dobara obuhvaća 26,06% zaposlenih unutar županijskoga gospodarstva, od čega najveći dio (9,82%) otpada na prerađivačku industriju, potom slijede građevinarstvo (6,42%) i poljoprivreda s ostalim djelatnostima primarne proizvodnje (5,46%).

Struktura zaposlenih po djelatnostima u odnosu na cijelu Hrvatsku pokazuje iznadprosječnu zaposlenost u djelatnosti javne uprave, obrane i obveznog osiguranja, obrazovanja i zdravstva, u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanje hrane (7,15% u odnosu na 4,91% u RH), financijskim djelatnostima i djelatnosti osiguranja (4,53 u odnosu na 3,51% u RH) te u ribarstvu (3,0% u odnosu na 0,32% u RH). Ispodprosječno je, međutim, zastupljena zaposlenost u prerađivačkoj industriji (9,82% u odnosu na 16,89% u RH), ali i u dominantnoj djelatnosti – trgovini na veliko i na malo, popravku motornih vozila i motocikala te predmeta za osobnu upotrebu i kućanstvo (13,58% u odnosu na 16,13% u RH). Ostale djelatnosti zastupljene su na razini prosjeka.

Kad se gospodarstvo Zadarske županije gleda kroz strukturu zaposlenosti po djelatnostima s obzirom na njihovu apsorpcijsku moć zapošljavanja, vidi se da je ono okrenuto radno intenzivnim djelatnostima uslužnoga i sezonskoga tipa, poput turizma i ugostiteljstva, trgovine, prehrambene prerađivačke industrije, ribarstva, poljoprivrede s ostalim

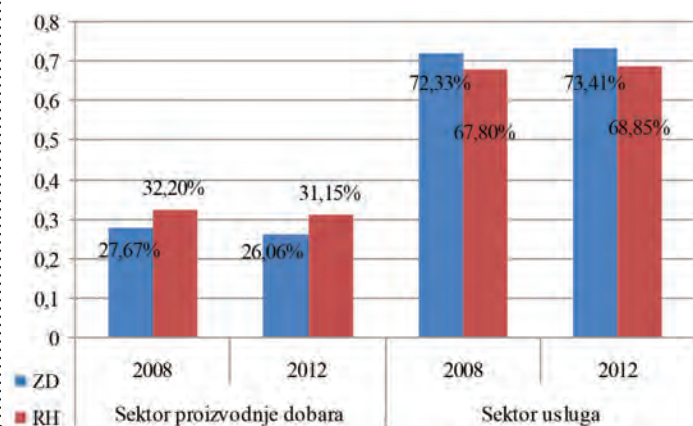
Djelatnost		Zadarska županija		Republika Hrvatska	
		n	%	n	%
A	Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	2303	5,46%	62807	4,46%
B	Rudarstvo i vađenje	303	0,72%	5102	0,36%
C	Prerađivačka industrija	4138	9,82%	237966	16,89%
D	Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	458	1,09%	15851	1,12%
E	Opskrba vodom; uklanjanje otp. voda, gospod. otpadom te djelat. sanacije okoliša	1081	2,56%	18555	1,32%
F	Građevinarstvo	2705	6,42%	98734	7,01%
G	Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala	5727	13,58%	227288	16,13%
H	Prijevoz i skladištenje	1964	4,66%	71005	5,04%
I	Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	3013	7,15%	69209	4,91%
J	Informacije i komunikacije	202	0,48%	33802	2,40%
K	Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	1911	4,53%	49424	3,51%
L	Poslovanje nekretninama	246	0,58%	16214	1,15%
M	Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	1716	4,07%	71674	5,09%
N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	2060	4,89%	37519	2,66%
O	Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	4254	10,09%	124059	8,80%
P	Obrazovanje	4451	10,56%	109650	7,78%
Q	Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	3273	7,76%	95595	6,78%
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	785	1,86%	24080	1,71%
S	Ostale uslužne djelatnosti	903	2,14%	30742	2,18%
T	Djelat. kuć. kao posl.; djelat. kuć. koja proizv. raz. robu i ob. razl. us. za vl. pot.	371	0,88%	3995	0,28%
U	Djelatnosti izvanteritorijalnih organizacija i tijela	0	0,00%	346	0,02%
	Nepoznata djelatnost	295	0,70%	5627	0,40%
UKUPNO		42159	100,00%	1409244	100,00%

TABLICA 7.
Struktura zaposlenosti u Zadarskoj županiji i Hrvatskoj po djelatnostima na dan 31. 1. 2013.

IZVOR: Podaci o aktivnim osiguranicima Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje

sektorima primarne proizvodnje, te građevinarstvu, koje je snažna kriza gotovo potpuno zaustavila. Ozbiljna ovisnost o turizmu upućuje na potrebu stalnoga jačanja ljudskih potencijala koji tendiraju prema ovim djelatnostima, jer oni čine osnovu regionalnoga gospodarstva (Slika 6.).

Sljedeći aspekt radne snage i stanovništva Zadarske županije prema ekonomskoj aktivnosti odnosi se na *strukturu prema obilježju zanimanja*. Na temelju tog obilježja određuje se pripadnost neaktivnoga stanovništva kategoriji ekonomski aktivnih osoba. Zanimanje shvaćeno kao vrsta posla koju pojedinac obavlja radi stjecanja sredstava za život stavlja u prvi plan indivi-

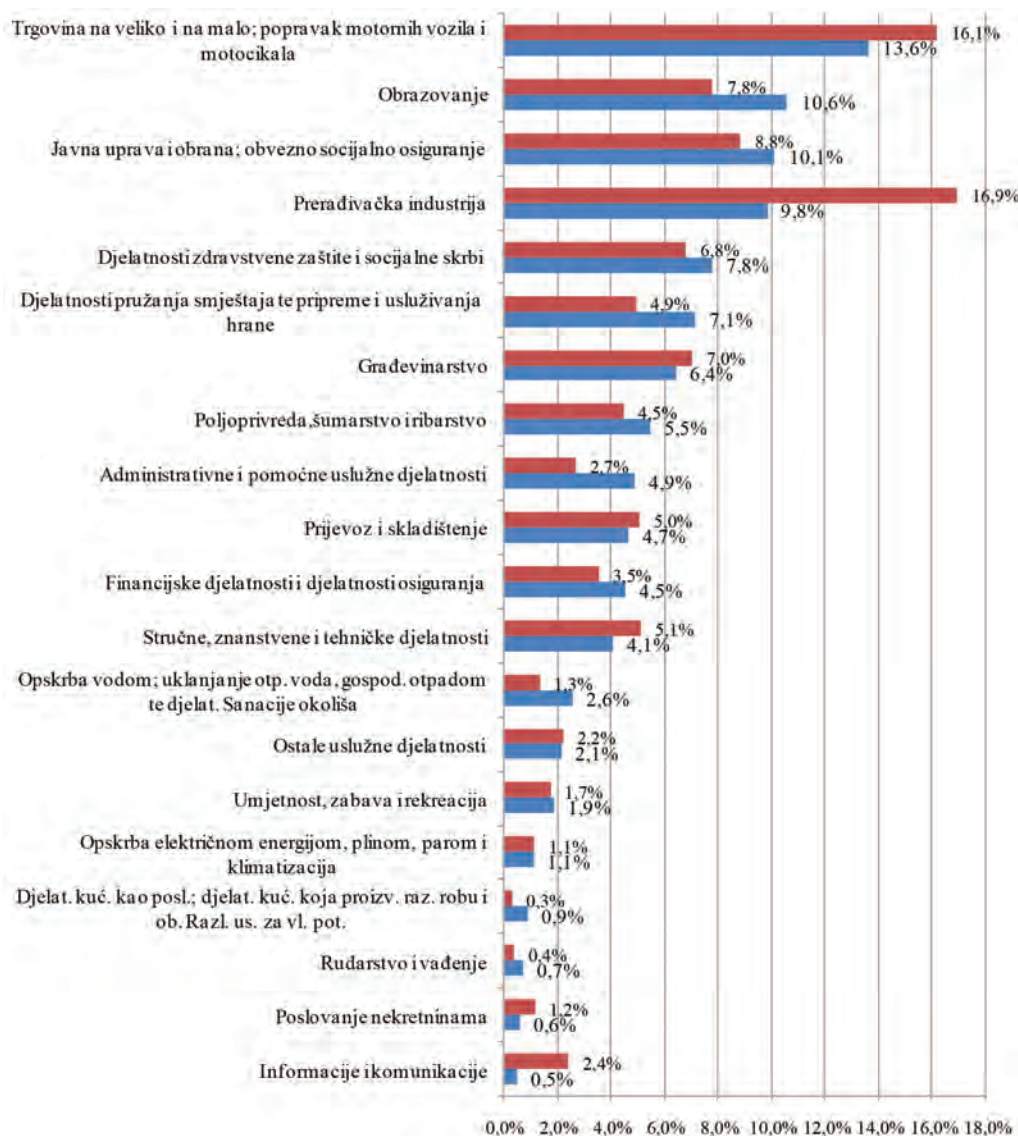

dualnost rada svake osobe i čini osnovu razlikovanja zanimanja od djelatnosti, koja je vezana za širi organizacijsko-funkcionalni kontekst unutar kojega poduzeće djeluje. Klasifikacijom i grupiranjem ekonomski aktivnoga stanovništva prema obilježju zanimanja dobiva se profesionalna struktura aktivnoga stanovništva i ujedno se sistematiziraju cjeline znanja i vještina koje postoje na određenom području, omogućujući pregovaračke procese na tržištu između onih koji znanja i vještine obuhvaćene zanimanjima nude i onih kojima ta znanja i vještine trebaju. U Hrvatskoj je u upotrebi klasifikacija zanimanja kojoj je osnovica razvijena u okviru Međunarodne organizacije rada, dok je hrvatska inačica njezine primjene i lokalizacije napravljena 1998. godine.¹ Klasifikacija razlikuje četiri razine razvrstavanja zanimanja: 10 rodova zanimanja, 28 vrsta zanimanja, 116 podvrsta zanimanja i 390 skupina zanimanja koje sadrže jedno zanimanje ili nekoliko desetaka zanimanja. U ovom tekstu podastire se profesionalna struktura aktivnoga stanovništva na razini rodova zanimanja koji predstavljaju vrlo velike grupe zanimanja, zbog čega će složenost diferencijacije strukture radne snage prema zanimanju biti manje uočljiva. Unatoč sintetičnosti, to u dovoljnoj mjeri omogućuje prikaz kapitala znanja i vještina koji

SLIKA 6.
Odnos zaposlenosti u sektoru usluga i proizvodnje dobara u Zadarskoj županiji i RH za 2008. i 2012.

IZVOR: Podaci o aktivnim osiguranicima Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje

¹ Nacionalna klasifikacija zanimanja, Narodne novine, br. 111 od 19. kolovoza 1998.

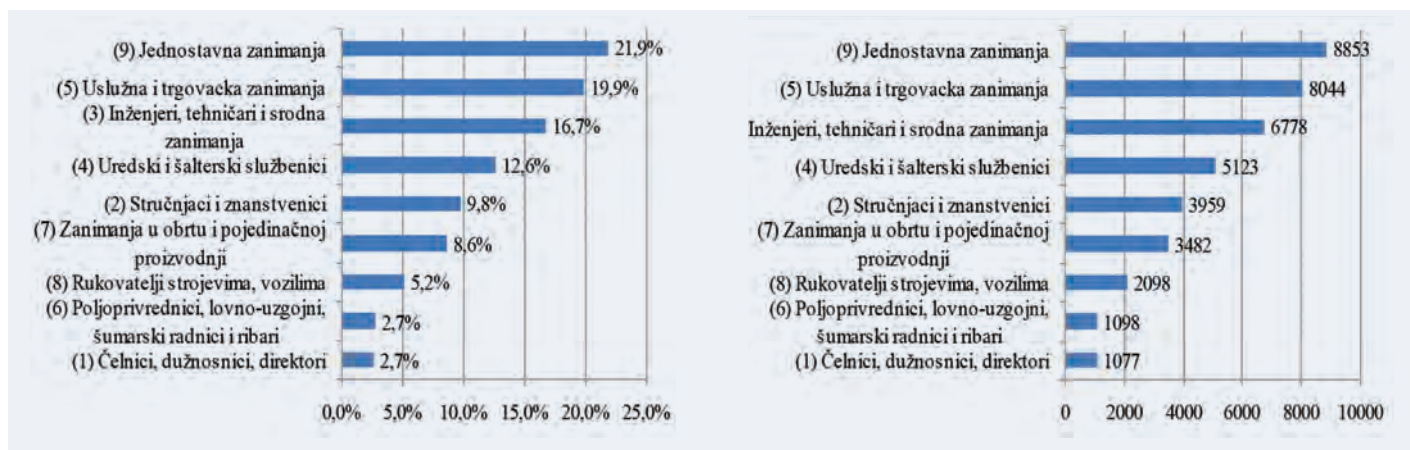

SLIKA 7.

Zaposlenost po djelatnostima u Zadarskoj županiji i RH (31. 1. 2013.)

IZVOR: Podaci o aktivnim osiguranicima Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje

■ RH ■ ZD

SLIKA 8.

Pregled zaposlenosti po rodovima zanimanja za Zadarsku županiju (31. 1. 2013.)

IZVOR: Podaci o aktivnim osiguranicima Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje

je angažiran u gospodarskim djelatnostima Zadarske županije, za kakvim oblicima postoji potražnja i kakva ponuda stoji na raspolaganju.

Iz strukture zanimanja zaposlenoga stanovništva vidi se da ona slijedi promjene u strukturi radne snage prema djelatnostima, što u slučaju Zadarske županije znači dominaciju uslužnih djelatnosti: 60% zaposlenih iz roda

zanimanja jednostavna zanimanja zaposleno je u uslugama; 91% iz roda uslužna i trgovačka zanimanja otpada na usluge, od čega 63% na trgovinu i turizam; iz roda zanimanja inženjeri, tehničari i srodna zanimanja samo je 13% povezano s proizvodnjom dobara, dok je 87% povezano s uslugama; još manje ih je sa sektorom proizvodnje dobara povezano iz roda stručnjaka i znanstvenika – tek 5%;

Rodovi zanimanja	Broj nezaposlenih krajem IX. 2008.		Duljina čekanja na zaposlenje u mjesecima
(1) Čelnici, dužnosnici, direktori	4	0,0%	1,8
(2) Stručnjaci i znanstvenici	323	3,8%	5,2
(3) Inženjeri, tehničari i srodna zanimanja	816	9,6%	9,8
(4) Uredski i šalterski službenici	1060	12,5%	14,7
(5) Uslužna i trgovačka zanimanja	1995	23,6%	10,0
(6) Poljoprivrednici, lovno-uzgojni, šumarski radnici i ribari	130	1,5%	23,2
(7) Zanimanja u obrtu i pojedinačnoj proizvodnji	1072	12,7%	23,9
(8) Rukovatelji strojevima, vozilima	475	5,6%	19,8
(9) Jednostavna zanimanja	2590	30,6%	24,1

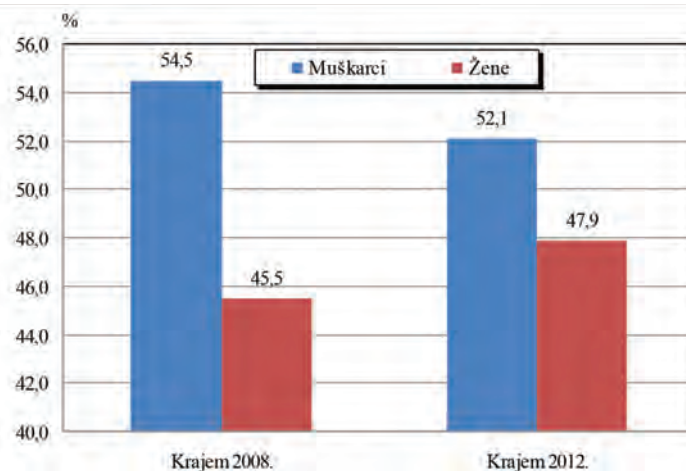
jedino ih je 62% iz roda zanimanja u obrtu i pojedinačnoj proizvodnji povezano s proizvodnjom dobara (Slika 8.).

Kad je riječ o strukturi zaposlenih po zanimanjima, činjenica je da je nešto manje od 80% radne snage kvalitativno i kvantitativno kompatibilno sa stvarnom potražnjom koja proizlazi iz strukture djelatnosti gospodarstva Zadarske županije. Međutim, Zadarska je županija prošla duboke promjene u granskoj strukturi gdje su u kratkom vremenu od 10 do 15 godina nestali cijeli sektori poput kemijskoga, tekstilnoga i metaloprerađivačkoga, što je imalo za posljedicu strukturnu nezaposlenost gdje određena znanja i vještine više ne nalaze potražnju i ona se odnosi na gotovo 60% nezaposlenih. Ostajući i dalje na razini rodova zanimanja preko indikatora duljine čekanja na zaposlenje, može se objektivizirati ozbiljno stanje strukturne nezaposlenosti u Zadarskoj županiji, uz onu koja je došla s gospodarskom krizom. Kao primjer uzeta je 2008. godina zbog toga što je to bila zadnja godina prije gospodarske krize i u dijelu godine kad je zaposlenost apsorbirala najviše raspoložive radne snage (Tablica 8.).

Veliki dijelovi rodova jednostavna zanimanja, uslužna i trgovačka zanimanja, zanimanja u obrtu i pojedinačnoj proizvodnji, uredskih i šalterskih radnika te inženjera, tehničara i srodnih zanimanja jesu oni s velikom duljinom čekanja na zaposlenje. To je pouzdan indikator da sadržaj njihovih znanja i vještina ili nema više potražnju zbog promjene strukture gospodarstva ili je postao neprimjeren tehničko-tehnološkim promjenama unutar procesa rada u pojedinim granama.

Struktura zaposlenosti po spolu u Zadarskoj županiji upućuje na asimetričnost kad je riječ o zastupljenosti ženske populacije. U ukupnoj zaposlenosti na kraju 2012. godine udio žena iznosio je 47,89% (Slika 9.), što uz dominantnost žena u nezaposlenosti (55,7%) čini jednu od težih negativnih strukturalnih značajki tržišta rada Zadarske županije. Ta se struktura ipak promijenila u odnosu na kraj 2008. godine, kada je udio žena u nezaposlenosti sa 63,0% bio još asimetričniji. Novija istraživanja

zapošljavanja u Zadarskoj županiji² upozoravaju na to da intenzitet zapošljavanja postupno prelazi na stranu žena u ukupnom broju novozaposlenih. Još 2009. godine prevaga je iznosila skromnih 1,5%, a 2011. godine već je bilo osjetnih 5,4% prevage na strani žena, označujući pozitivan pomak u smjeru izjednačavanja šansi na regionalnom tržištu rada. Žene u dijelu zaposlenih imaju prevagu samo u pet djelatnosti: djelatnosti kućanstva (98,8%), zdravstvenoj zaštiti i socijalnoj skrbi (79,5%), obrazovanju (77,9%), informacijama i komunikacijama (68,7%), trgovini na veliko i na malo, popravcima motornih vozila i motocikala te predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo (58,6%). U svim ostalim djelatnostima prevladavaju muškarci. Međutim, ono što još uvijek pokazuje da se jaka negativna asimetričnost kad je riječ o tome da se zaposlenost žena u Zadarskoj županiji ne mijenja lako jest sagledavanje problema nezaposlenosti žena iz obzora strukture radne snage u obzoru udjela unutar radnoga kontingenta. Stopa zaposlenosti – udio zaposlenih u radnom kontingentu, u popisu stanovništva iz 2011. godine, iznosila je 42,63%, što znači da je višak ženske radne snage izvan njezine aktualne radne angažiranosti još uvijek vrlo visok. O pozitivnim učincima navedenih trendova koji idu u prilog izjednačivanju šansi žena na tržištu rada svjedoči i stopa zaposlenosti žena iz popisa 2001. godine, kada je ona iznosila samo 34,83%.

TABLICA 8.

Struktura nezaposlenosti i duljina čekanja na zaposlenje po rodovima zanimanja u Zadarskoj županiji u 2008. godini

IZVOR: Podaci Hrvatskog zavoda za zapošljavanje

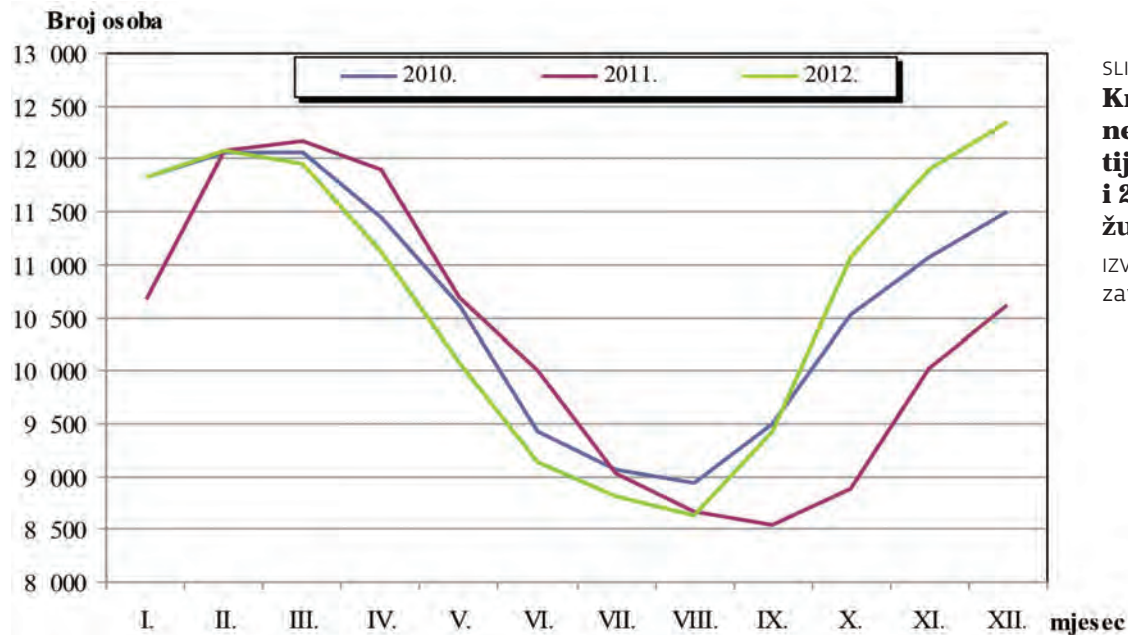
SLIKA 9.

Struktura zaposlenih po spolu u Zadarskoj županiji krajem 2008. i 2012.

IZVOR: Podaci o aktivnim osiguranicima Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje

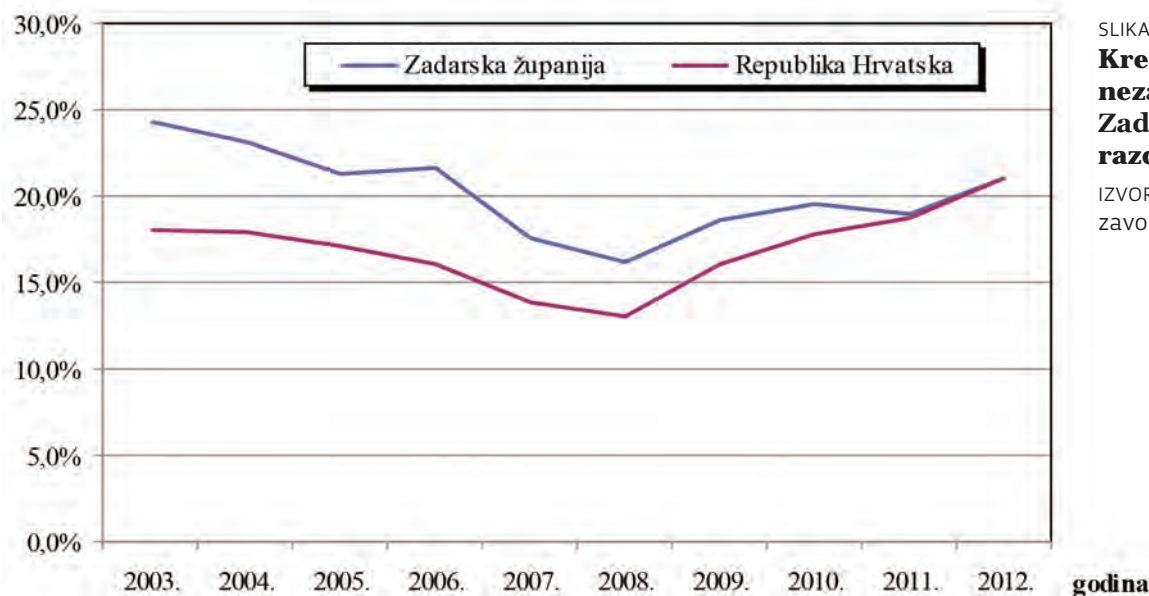
2

Anketa poslodavaca 2012, Zadarska županija, Rezultati i analiza, HZZ, Zadar, travanj 2012., str. 18.

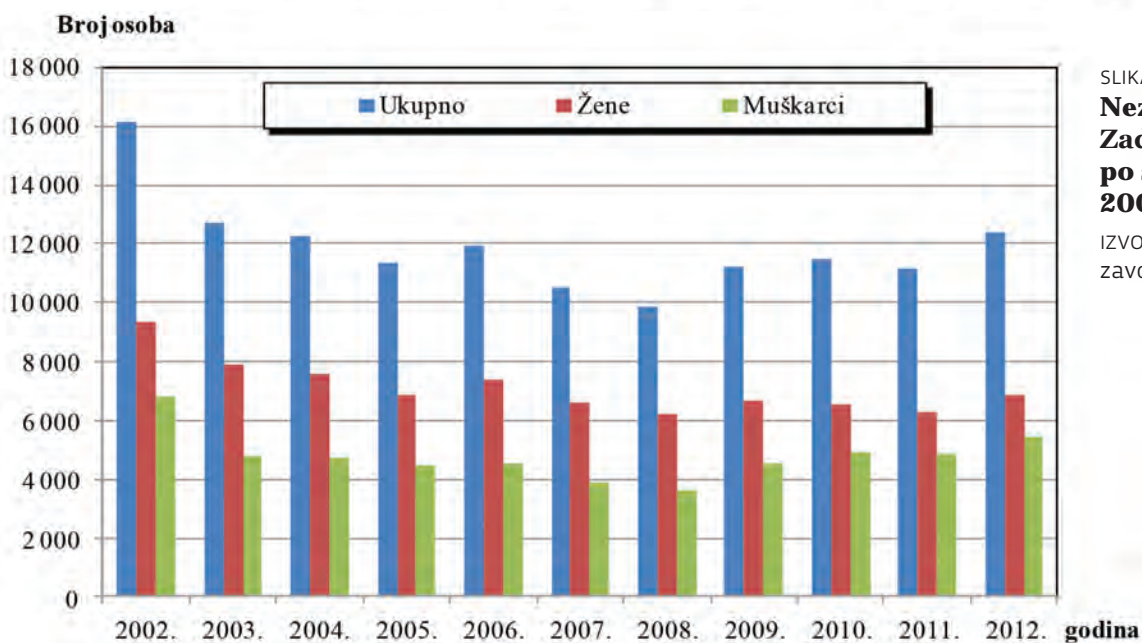
SLIKA 10.
Kretanje registrirane nezaposlenosti tijekom 2010., 2011. i 2012. u Zadarskoj županiji

IZVOR: Podaci Hrvatskog zavoda za zapošljavanje

SLIKA 11.
Kretanje stope nezaposlenosti u Zadarskoj županiji za razdoblje 2003.-2012.

IZVOR: Podaci Hrvatskog zavoda za zapošljavanje

SLIKA 12.
Nezaposlenost u Zadarskoj županiji po spolu za razdoblje 2002.-2012.

IZVOR: Podaci Hrvatskog zavoda za zapošljavanje

Zapošljavanje žena u 2012. godini prema završenom obrazovanju prati strukturu ukupnoga zapošljavanja, ali vrijedi istaknuti da 13,7% svih zaposlenih žena ima fakultetsko obrazovanje i da 65,5% od svih zaposlenih s fakultetom čine upravo žene.³

Struktura zapošljavanja po razini obrazovanja u Zadarskoj županiji potkraj 2012. godine⁴ izgledala je ovako: bez završene osnovne škole i završena osnovna škola 16,9%, završena srednja škola 62,9%, završena viša škola 7,7%, završen fakultet 12,4%. Struktura novozaposlenih po stupnju obrazovanja pokazuje da je dominantna razina ulaznja u zaposlenost u županiji završena srednja škola (62,9%), što je dobar i očekivan trend. Problem je još uvijek visoka zastupljenost (16,9%) onih bez škole i sa završenom osnovnom školom u odnosu spram ukupno 20% zaposlenih sa završenim fakultetom (12,4%) i višom školom (7,7%) kao ulaznicom u zaposlenost, jer indirektno govori o putu koje je gospodarstvo Zadarske županije prošlo ili ga tek ima prijeći u svojem samoodređenju kao na znanju utemeljena gospodarstva. Poznavanje razina obrazovanja kao točke ulaza u tvrtke (uz poznatu strukturu zaposlenih po zanimanjima) daje vrlo vrijedne informacije o „internom tržištu rada“, onom unutar tvrtke, što je važno i za sve sudionike u procesu zapošljavanja zato što i do 80% ispraznjenih ili novih radnih mjesta i poslova ne dolazi u javnost te samo uspostavljene veze i razumijevanje lokalnih tvrtki i njihovih potreba za radnom snagom određenih znanja i vještina, pa i preko istraživanja, znači zapravo uvid u važno „skriveno“ tržište rada. Ovo je bitno i za obrazovni sustav, jer su, u većini slučajeva, nositeljima određenih kvalifikacija i zanimanja dostupne upravo one pozicije koje služe kao točke ulaza u tvrtke i koje su povezane s ostalim pozicijama u tvrtkama do kojih se dolazi unutarnjim karijernim napredovanjem kroz dodatno obrazovanje i osposobljavanje. I jedno i drugo važno je i za javni obrazovni sustav i za tvrtke unutar edukativnoga poduzetništva.

Kad je riječ o *kontingentu nezaposlenih u Zadarskoj županiji*, svakako je najvažnija značajka tržišta rada u 2011. i 2012. godini bio je vrlo visok broj novoprijavljenih nezaposlenih osoba kao posljedica ekonomske krize i recesije, od kojih je najveći broj došao iz radnog odnosa u proizvodnim poduzećima, dok je određeni dio na evidenciju nezaposlenosti došao iz ekonomske neaktivnosti, motiviran bilo stvarnom potrebom za pomoći u aktivnom traženju zaposlenja bilo mogućnošću iskorištavanja socijalnih, materijalnih ili obrazovnih pogodnosti vezanih uz status nezaposlenosti (Slika 10.).

Broj registriranih nezaposlenih iznosio je potkraj 2008. godine 9846 nezaposlenih registriranih osoba, i od tada nezaposlenost stalno raste ~6% na godišnjoj razini, pa je na kraju 2012. broj nezaposlenih iznosio 12 353 osobe.

Najvažniji indikator kojim se prati nezaposlenost – stopa nezaposlenosti - u Zadarskoj županiji od 2002. do kraja 2008. godine karakterizira kontinuirani pad i brzina pada višestruko veća u odnosu na RH: sa 24,3%⁵ (RH 18,1%)⁶ u 2003. godini pala je na 16,2% (RH 13,0%) u 2008. Stopa nezaposlenosti od 2009. do 2012. godine doživjela je nagli uzlaz najprije na 18,6% 2009. godine te na 21,0% potkraj 2012. (Slika 11.).

Već je naglašeno da nezaposlenost po spolu u Zadarskoj županiji obilježava kontinuirano veća nezaposlenost žena – i u apsolutnim iznosima i relativno prema muškoj nezaposlenoj radnoj snazi. Razlika u udjelu stalno se pogoršava i ide od 14% u „korist“ nezaposlenih žena 2001. godine pa do najveće razlike zabilježene u 2008. godini, od 25,6%. Kraj 2008. donio je udio registriranih nezaposlenih žena od 63,3%, što je najveći udio unatrag cijeloga desetljeća. Nastupajuća kriza i recesija nije smanjila broj nezaposlenih žena, nego je došlo do smanjenja njihova udjela zbog zatvaranja radnih mjesta u proizvodnim djelatnostima u kojima je dominantno bila zaposlena muška radna snaga. Posljedica je porast udjela muške nezaposlene populacije sa 37,0% iz 2009. godine na 42,7% u 2012. godini (Slika 11.).

Među nezaposlenim mladima (15-24) razlike po spolu imaju obrnut smjer i nisu manje drastične: 46,45% djevojaka spram 53,55% mladića, štoviše udio mladića u muškoj nezaposlenosti iznosi 21,8% spram 15,0% udjela djevojaka u ukupnoj nezaposlenosti žena.

Nezaposlenost u Zadarskoj županiji padala je znatno intenzivnije nego u Hrvatskoj, ali je ženska nezaposlenost bila izrazito otporna na opadanje jer se održava sezonskim karakterom najvećega dijela poslova na kojima se zapošljava ženska radna snaga.

Struktura nezaposlenosti po dobi upućuje na dva razdoblja sa suprotstavljenim tendencijama – razdoblje gospodarske konjunktura do 2008. i doba recesije nakon toga. Trendovi nezaposlenosti do 2008., kada je riječ o dobnim skupinama, obilježava pozitivni kontinuitet kretanja prema smanjenju nezaposlenosti u dobnim skupinama do 25 godina (12,6%), ali i nastavak rasta povećanja nezaposlenosti u dobnim skupinama iznad 25 godina, a posebno u skupinama iznad 55 godina (16,48%) (Slika 14.). Posljedica je to prije svega strukture gospodarstva unutar kojeg se odvija zapošljavanje u Zadarskoj županiji – radno intenzivne djelatnosti hotela i restorana te trgovine, izrazito uslužnoga sektora, preferiraju zapošljavanje mlađih dobnih skupina. Gospodarstvo koje se temelji na većem udjelu složene tehnologije koja bi omogućavala veće zapošljavanje starijih osoba u Zadarskoj županiji velikim je dijelom smanjeno tijekom tranzicije, a i gospodarska kriza jače je pogodila takve, proizvodne, gospodarske subjekte. Recesija, koja je započela 2008. godine, pojačala je u ap-

3

Anketa poslodavaca 2013, Zadarska županija, Rezultati i analiza, HZZ, Zadar, svibanj 2013., str. 18.

4

Anketa poslodavaca 2013, Zadarska županija, Rezultati i analiza, HZZ, Zadar, svibanj 2013., str. 23.

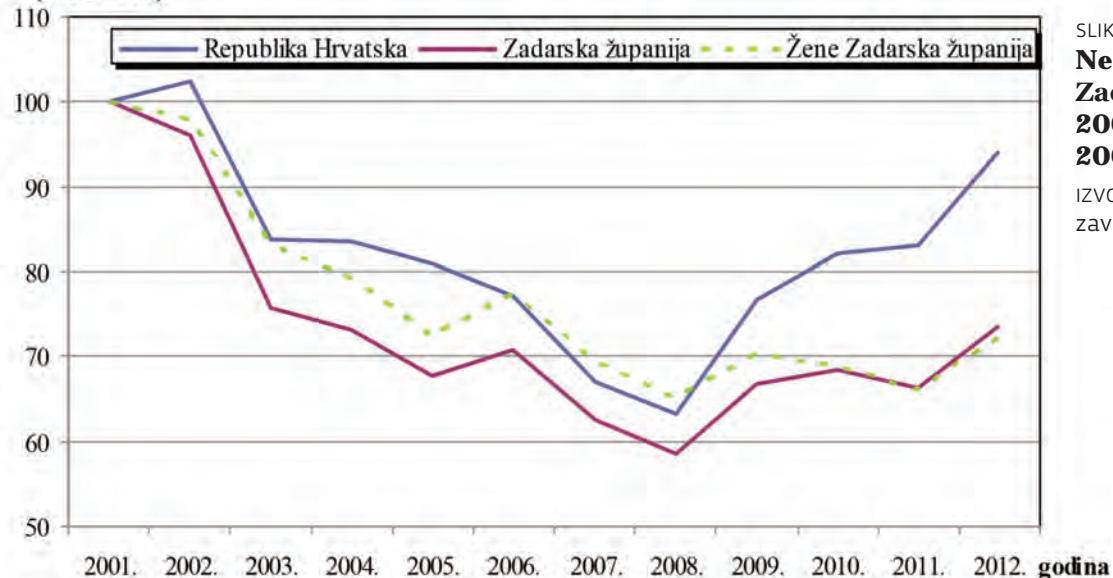
5

Stopa nezaposlenosti računala se kao odnos nezaposlenih prema ukupnom aktivnom stanovništvu (radnoj snazi) na osnovi ulaznih vrijednosti ukupnoga broja nezaposlenih osoba evidentiranih pri HZZ PS Zadar na dan 31. 12. i ukupnoga broja zaposlenih na temelju evidencije o aktivnim osigurancima HZ za zdravstveno osiguranje – PU Zadar od 1. do 31. prosinca.

6

Priopćenja Državnog zavoda za statistiku RH, Zaposleni po djelatnostima (<http://www.dzs.hr>)

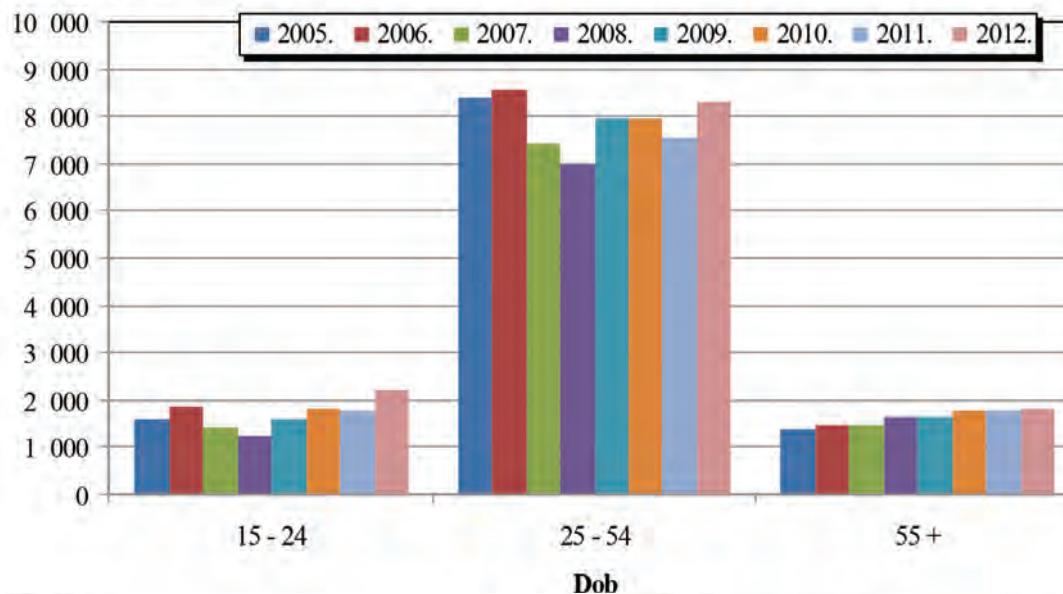
**Indeks promjene
(2001.=100)**

SLIKA 13.
**Nezaposlenost u RH i
Zadarskoj županiji od
2001. do 2010. (100 =
2001.)**

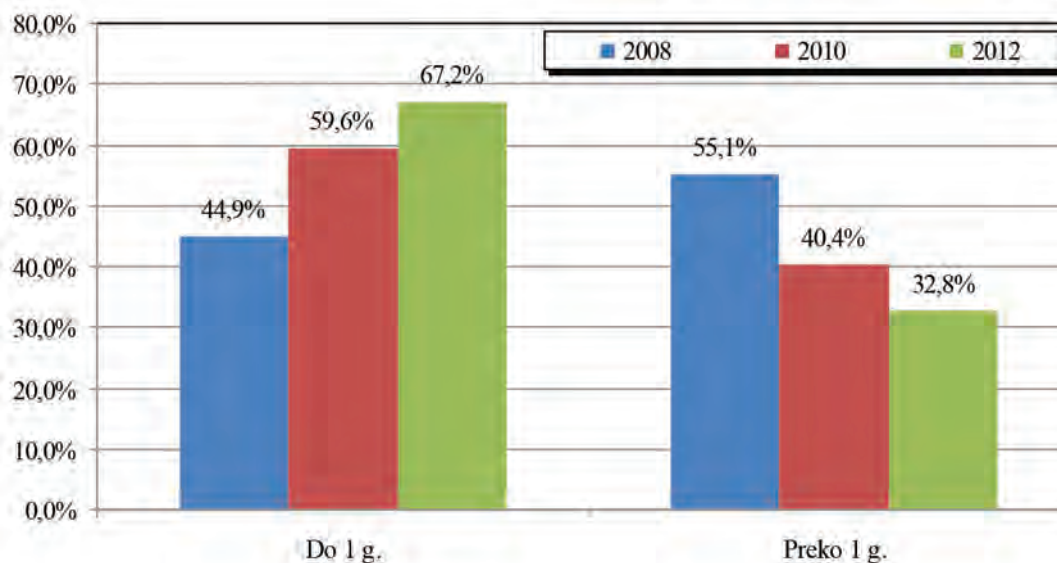
IZVOR: Podaci Hrvatskog
zavoda za zapošljavanje

Broj osoba

SLIKA 14.
**Kretanje dobne
strukture
nezaposlenih u
Zadarskoj županiji
u razdoblju 2005.-
2012.**

IZVOR: Podaci Hrvatskog
zavoda za zapošljavanje

SLIKA 15.
**Nezaposleni u
Zadarskoj županiji
prema duljini
boravka na evidenciji
na kraju godine za
godine 2008., 2010. i
2012.**

IZVOR: Podaci Hrvatskog
zavoda za zapošljavanje

	2008.		2009.		2010.		2011.		2012.	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Nekvalificirani	2999	31,9%	3006	29,9%	3008	28,2%	2854	25,7%	2901	23,5%
Kvalificirani	3345	35,5%	3485	34,7%	3598	33,7%	3711	33,4%	4016	32,5%
Srednja stručna sprema	2347	24,9%	2693	26,8%	3037	28,5%	3238	29,1%	3661	29,6%
Viša i fakultetska sprema	719	7,6%	853	8,5%	1029	9,6%	1315	11,8%	1775	14,4%
UKUPNO	9410	100,0%	10037	100,0%	10672	100,0%	11118	100,0%	12353	100,0%

solutnim iznosima sve dobne skupine nezaposlenih osoba, a posebno skupinu mladih, tako da je potkraj 2012. bitno promijenjena i struktura nezaposlenih po dobi: 15-24 (18,02%), 25-54 (67,43%) i iznad 54 (14,55%).

Usporedba dobne strukture nezaposlenih sa strukturom u cijeloj Hrvatskoj upućuje na to da Zadarska županija, unatoč problemu nezaposlenosti mlade populacije od 15 do 25 godina ipak sa 18,21% nezaposlenih ove dobne skupine stoji nešto povoljnije naspram 20,21% u Hrvatskoj. U svim ostalim dobnim skupinama iznad 25 godina života, a posebno što se ide prema starijim skupinama, jasno se iskazuje činjenica da je struktura nezaposlenih u Zadarskoj županiji natprosječno starija u odnosu na Hrvatsku.

Pritom 67,31% nezaposlenih čine stariji od 30 godina, a čak 44,70% stariji od 40 godina (kod radnika bez škole i nezavršene osnovne škole te s osnovnom školom čak 70,69%). To je vrlo nepovoljan omjer, pa treba računati s većim odustajanjem starijih od aktivnoga traženja posla i izlaska iz radne snage zbog velike konkurencije mladih osoba na tržištu rada, a takve preferiraju i poslodavci.

Kad se dobna struktura nezaposlenih gleda iz aspekta duljine boravka na evidenciji nezaposlenih, vidi se da je mogućnost vraćanja u svijet rada čvrsto obrnuto razmjerna dobi osoba koje su u statusu nezaposlenosti. Već osobe u dobnjoj skupini od 35 godina, kad postanu nezaposlene, imaju više od 50% izgleda da ostanu dugotrajno nezaposlene. Sa svakom godinom života ti se neželjeni izgledi povećavaju do 76% za skupinu od 50 godina i starije. Struktura duljine boravka u nezaposlenosti promijenjena je zbog snažna rasta nezaposlenosti od 2009. do 2012. godine (Slika 15.).

Struktura nezaposlenosti po razini obrazovanja važan je čimbenik kvalitete ponude rada. I u ovom slučaju mogu se razlikovati dvije situacije – ona koja se javila uz razdoblje gospodarske konjunktore i koja se zrcali u obrazovnoj strukturi nezaposlenih (Tablica 9.), a vezana je za 2008. godinu, te ona druga situacija koja se ogleda u 2012. godini kao rezultat gospodarske krize. Prvu situaciju obilježava visok udio onih s niskom obrazovnom razinom, i obratno, suvremena struktura koju obilježava ne toliko pad broja koliko sustavno opadanje udjela niske obrazovne razine zbog rasta udjela srednje i više te visoke obrazovne razine slijedom gospodarske krize. Ni u ovoj značaj-

ki kretanje registriranih nezaposlenih u Zadarskoj županiji ne razlikuje se bitnije od strukture u cijeloj Hrvatskoj.

Kvalifikacijska struktura nezaposlene populacije dobiva posebnu težinu kad se sagledava u kombinaciji s duljinom boravka u statusu nezaposlenosti. Udio od 23,5% registriranih nekvalificiranih nezaposlenih osoba ima dodatnu težinu u korelaciji s činjenicom da je više od 46% osoba te kvalifikacijske razine u statusu nezaposlenosti dulje od godine dana, dakle, ima status dugotrajne nezaposlenosti sa svim negativnim ekonomskim i socijalnim posljedicama takva statusa.

Kad je riječ o nezaposlenom stanovništvu sa srednjom razinom znanja i vještina, a koje čini 62,6% ukupnoga broja registriranih nezaposlenih osoba, 44,7% ih je u statusu dugotrajne nezaposlenosti (Slika 16.). Taj je problem posebno težak jer kod te grupacije najbrže dolazi do zastarijevanja znanja i vještina, pa je njihov povratak na tržište rada izrazito težak, traži osuvremenjivanje i dopunjavanje potrebnih znanja i vještina, što je vezano uz veliki osobni i institucionalni angažman i trošak. Premda manja po apsolutnom broju (udio u nezaposlenima od 14,4%), nezaposleno stanovništvo s visokom razinom znanja i vještina također ima visokih 21,7% dugotrajno nezaposlenih (Slika 17.).

Slijed ulaska u nezaposlenost 2008., 2009. i 2010. godine (Slika 18.) zorno pokazuje učinke i snagu gospodarske krize, pogotovo u dijelu koji prikazuje ulazak u nezaposlenost osoba koje dolaze iz radnog odnosa.

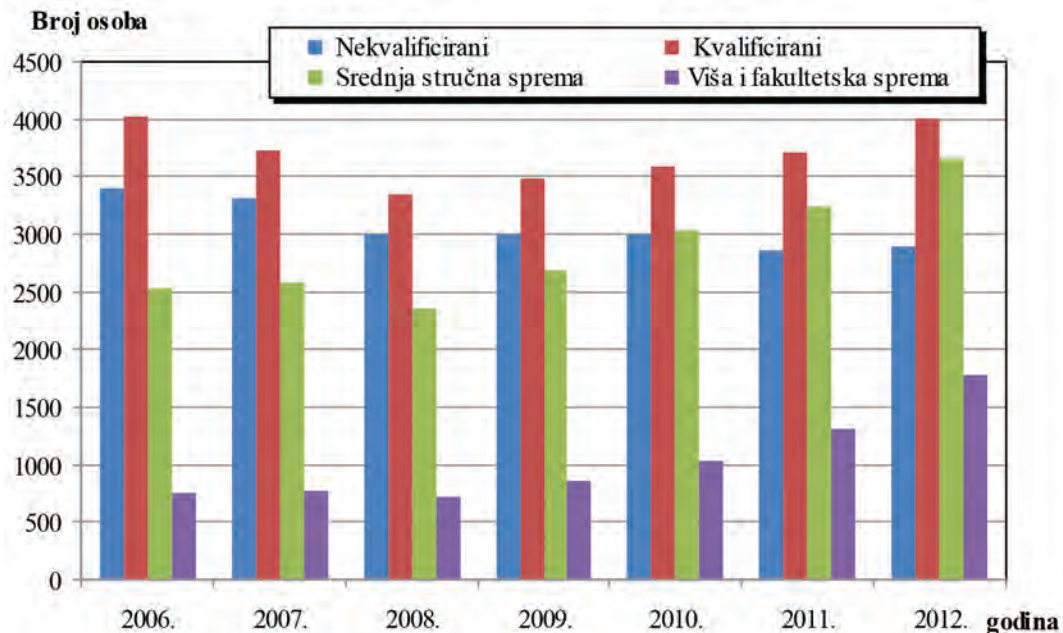
Novoprijavljeni na evidenciji nezaposlenih dolazili su tijekom ovih godina iz dominantnih sektora gospodarstva Zadarske županije: u početku 2009. prevladavali su dolasci iz građevinske djelatnosti, ali najveći broj odnosi se na trgovinu i popravak motornih vozila, ugostiteljstvo, prerađivačku industriju, ali i iz ostalih društvenih djelatnosti, a manje iz djelatnosti obrazovanja i zdravstvene zaštite te socijalne skrbi.

Kod onih koji su na evidenciju nezaposlenih dolazili izravno nakon prestanka rada prevladavajući razlozi po značenju prisutnosti jesu istek rada na određeno vrijeme, potom sporazumni prekid rada između zaposlenika i poslodavca te poslovno uvjetovani otkazi zbog gospodarskih, tehničkih ili organizacijskih razloga.

TABLICA 9.

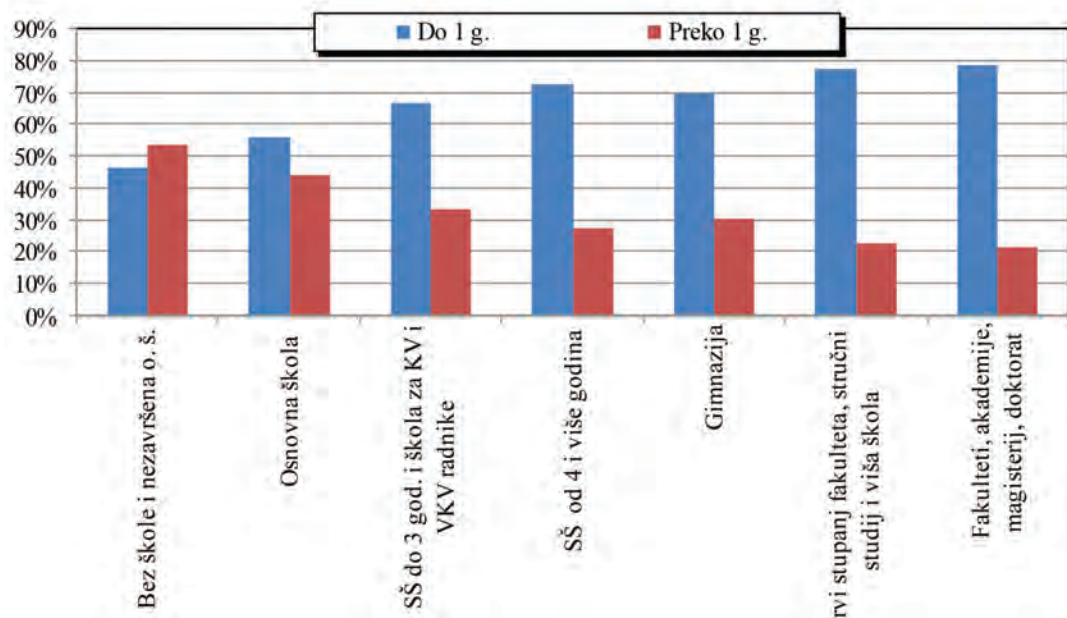
Struktura razine obrazovanja registriranih nezaposlenih osoba za Zadarsku županiju od 2008. do 2012.

IZVOR: Podaci Hrvatskog zavoda za zapošljavanje

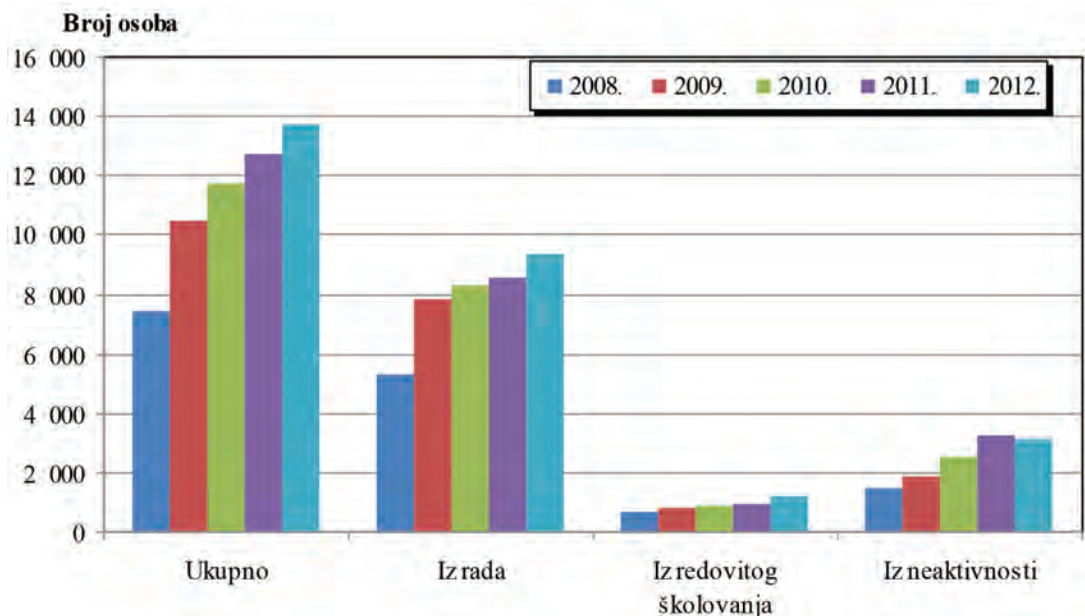
SLIKA 16.
**Nezaposlenost u
Zadarskoj županiji
po kvalifikacijskoj
strukturi za razdoblje
2006.-2012.**

IZVOR: Podaci Hrvatskog
zavoda za zapošljavanje

SLIKA 17.
**Nezaposlenost u
Zadarskoj županiji
po kvalifikacijskoj
strukturi i
duljini bivanja u
nezaposlenosti za
2012.**

IZVOR: Podaci Hrvatskog
zavoda za zapošljavanje

SLIKA 18.
**Ulazak u
nezaposlenost od
2008. do 2012. u
Zadarskoj županiji
s obzirom na radni
status**

IZVOR: Podaci Hrvatskog
zavoda za zapošljavanje

Negativni demografski procesi u zadnja dva desetljeća zahvatili su Zadarsku županiju, a negativne se posljedice višedesetljetnoga smanjenja rodnošći i iseljavanja mladoga stanovništva u fertilnoj i radno aktivnoj dobi očituju u nepovoljnom dobnom sastavu stanovništva, koje obilježava veći udio staroga nego mladoga stanovništva. Unatoč pozitivnom migracijskom saldu u zadnjem međupopisnom razdoblju, nije došlo do znatnijega povećanja rodnošći i poboljšanja dobnoga sastava stanovništva, što upućuje na to da će u idućim desetljećima, ako ne dođe do zamjetnijih promjena, demografski potencijali Zadarske županije znatno oslabjeti, posebno oni izvan Zadra kao demografskoga središta cijele županije. Posebno ugroženi u tom smislu bit će otočni dio županije te pojedini dijelovi zaobalja, poglavito oni udaljeni od obale i regionalnoga središta (dio Bukovice Ravnih kotara i ličko-pounskoga prostora). Rezultat navedenih negativnih trendova bit će društveno-gospodarsko nazadovanje navedenih područja te izumiranje pojedinih naselja.

Zadarska županija nije imuna na proces starenja stanovništva kao posljedice dugogodišnjih niskih stopa nataliteta, ali njezin razvoj još uvijek ne trpi izraženije kočenje na toj osnovi zbog jakih imigracijskih tokova, a zabilježeno je i, nakon niza godina, pretvaranje negativne stope u nultu stopu prirodnoga prirasta stanovništva. Međutim, pred Zadarskom je županijom ulazak u razdoblje *opadajuće re-produkcije radnoga kontingenta*, što će djelovati na osjetno smanjivanje radnoga kontingenta. Koeficijent zamjene u tekućem petogodištu (od 2011. do 2016.) jest 82,62, a za petogodište od 2016. do 2021. predvidivo je da će biti samo 69,36 prinova u radnu dob. Radni kontingent slijedom istih uzroka doživljava još dvije promjene – mijenja se njegova dobnost i spolna struktura. Na djelu je starenje radnoga kontingenta: mlađi dio radnoga kontingenta (15-39 godina) smanjio se za 2,1%, dok je stariji (40-59 godina) narastao za 10,03%. Istodobno dolazi do izjednačivanja u spolnoj zastupljenosti unutar radnoga kontingenta: međupopisni podaci pokazuju rast udjela ženske populacije u radnom kontingentu na 49,60% (3,5 puta većom brzinom rasta od muškog udjela), kao i koeficijent feminiteta od 984 žena na tisuću muškaraca. Ta prevaga muškaraca prisutna je još jedino u radnom kontingentu – na razini cijele populacije koeficijent feminiteta je 1036, a unutar staračke populacije iznosi 1336 žena na tisuću muškaraca.

Struktura *ekonomski aktivnoga stanovništva – radne snage* Zadarske županije doživjela je promjene: udio aktivnih osoba izvan radno-dobnih skupina u ukupnom aktivnom stanovništvu županije zanemariv je i konstantan te pokazuje da se radna snaga gotovo potpuno formira

iz radno-sposobne dobi; značajno se povećao udio neaktivnih u radnom kontingentu (sa 36,36% na 42,19%) i, na kraju, došlo je do znatnoga smanjenja udjela aktivnih u radnom kontingentu (sa 64,35% na 57,81%). Posebno zabrinjava treća tendencija, jer je riječ o padu opće stope aktivnosti radnoga kontingenta, odnosno, došlo je do znatnoga sniženja iskorištenosti radnoga kontingenta. Kad je riječ o povećanju udjela neaktivnih u radnom kontingentu, radi se o povećanju porasta demografske pričuve radne snage Zadarske županije, od čega velik broj otpada na umirovljenike aktivne dobi (31,91%), učenike i studente (28,75) te 39,34% realnoga radnog potencijala među neaktivnima unutar radnoga kontingenta, koji u 63,90% čini ženska radna snaga nižega stupnja kvalifikacije, u velikom dijelu najprije u statusu nezaposlenosti slijedom strukturalnih gospodarskih promjena, a potom obeshrabrena konkurencijom mladih i obrazovanih nezaposlenih.

Kontingent zaposlenih kao sastavnica radne snage koja obuhvaća stvarno radno angažiran dio radnoga kontingenta obilježavaju dva negativna trenda: prvo, kontinuirani pad njegova opsega od početka gospodarske krize 2009. godine po stopi od 2,2% na godinu, slijedom čega je izgubljeno oko 2000 radnih mjesta do kraja 2012. godine, i, drugo, stagnacija stope zaposlenosti (udjela zaposlenih u radnom kontingentu) na izrazito niskih 47,25% (RH 52,33%). Analiza kontingenta zaposlenih po gospodarskim aktivnostima pokazuje da u gospodarstvu Zadarske županije prevladava sektor usluga s više od 73% udjela, s najzastupljenijom djelatnošću trgovine na veliko i malo te popravka motornih vozila i motocikala te predmeta za kućanstvo (13,58%), ali i uz visok udio klasičnoga javnog sektora – javna uprava i obrana, obrazovanje i djelatnost zdravstvene zaštite te socijalne skrbi (27%). S druge strane, u sektoru proizvodnje dobara (26,06%) prevladava prerađivačka industrija (9,82%). Ona je ujedno najveći pojedinačni gubitnik značenja za županijsko gospodarstvo, koje je, s obzirom na apsorpcijsku moć zapošljavanja, uvelike okrenuto i ovisno o radno intenzivnim i sezonskim djelatnostima uslužnog tipa te građevinarstvu, koje je kriza gotovo potpuno zaustavila. Struktura radne snage prema *obilježju zanimanja* slijedi strukturu po djelatnostima: u svim rodovima zanimanja udio onih zaposlenih u djelatnostima sektora usluga kreće se od 60% do više od 90%. Jedinih 62% vezanih uz proizvodnju dobara jest rod zanimanja u obrtu i pojedinačnoj proizvodnji. Drugo obilježje strukture radne snage po zanimanjima jest prisutnost strukturne nekompatibilnosti znanja i vještina kojima raspolaže aktivna ponuda radne snage (nezaposleni) s obzirom na strukturne promjene u djelatnostima, ali i tehničko-tehnoloških promjena unutar proizvodnih procesa u pojedinim djelatnostima, što uvjetuje da u pojedinim rodovima zanimanja ima od 10% do 30% aktiv-

noga stanovništva koje trpi strukturnu nezaposlenost. Broj je još i veći ako mu se pridodaju neaktivni pripadnici radnoga kontingenta. Rješenje strukturnih problema unutar kojih ponuda ne može pronaći svoju potražnju, i obratno, često je dodatno usloženo time što su obrazovni programi prilično udaljeni od potreba tržišta rada. Spolnu strukturu zaposlenih obilježava negativna ženska asimetričnost (47,89% zaposlenih žena i stopa zapošljavanja od 42,63%), ali izražena je tendencija izjednačivanja. Tendenciju izjednačivanja prati dobro ozračje: 13,7% novoza- poslenih žena u 2012. godini ima fakultetsko obrazovanje, a istodobno 65,5% od svih novozaposlenih s fakultetskom naobrazbom čine žene. To je značajno jer je struktura za- pošljavanja s obzirom na razinu obrazovanja u Zadarskoj županiji dominantno završena srednja škola (62,9%), ali i visokih 17% bez škole i s osnovnom školom te 12,4% s fakultetom. To posredno govori o mjeri u kojoj se gospo- darstvo Zadarske županije temelji na znanju.

Zadnjih se godina povećava broj novoprijavljenih ne- zaposlenih osoba kao posljedica ekonomske krize i rece- sije čime se dodatno povećava *kontingent nezaposlenih* u Zadarskoj županiji; on od 2008. godine raste po godišnjoj stopi od približno 6%, što je 2012. godine rezultiralo sto- pom nezaposlenosti od 21,0%. Stopa nezaposlenosti, koja je veća od stope u Hrvatskoj, odnosi se na veliku prisutnost dugotrajne nezaposlenosti kod nekvalificiranih i srednje kvalificiranih nezaposlenih osoba, što dovodi do zastarije- vanja njihovih znanja i vještina, a slaba prostorna mobil- nost postupno objektivno udaljuje nezaposlene osobe od tr- žišta rada i subjektivno ih pasivizira u traženju zaposlenja, otvarajući realnu prisutnost rizika siromaštva i društvene isključenosti u Zadarskoj županiji. Niska obrazovna razi- na radno sposobnoga stanovništva u cjelini i prevladava- juća zastupljenost ženske populacije na nižim obrazovnim razinama svakako ulazi među ozbiljnije probleme radne snage Zadarske županije, koji je i u uvjetima konjunktura otežavao poduzetnicima nalaženje i zapošljavanje osoba s odgovarajućim kvalifikacijama. Isti moment jamačno će otežavati i izlazak iz krize te posredno uvelike otežati pozi- cioniranje, održanje i razvoj gospodarstva Zadarske župa- nije u konkurentnim uvjetima globalnoga tržišta, u kojem prevladavaju kompetitivna, dinamična i na znanju uteme- ljena gospodarstva. Ovdje je posebno važan problem što je u ukupnom radno aktivnom stanovništvu, isto kao i u uku- pno zaposlenom stanovništvu, znatno manji udio visoko- obrazovane radne snage. U Hrvatskoj, kao i u EU-u, viša razina obrazovanja vezana je uz nižu razinu stope nezapo- slenosti, stoga obrazovanje mora postati glavni instrument za smanjenje strukturne nezaposlenosti.

LITERATURA

- Graovac, V. (2009.): *Demogeografske osnove razvoja zadarske regije*, doktorska disertacija, Prirodoslovno-matematički fakultet, Zagreb.
- Nejašmić, I. (2005.): *Demogeografija: stanovništvo u prostor- nim odnosima i procesima*, Školska knjiga, Zagreb.
- Strategija razvoja ljudskih potencijala Zadarske županije 2011.-2013.*, Zadarska županija, Zadar.
- Wertheimer-Baletić, A. (1999.): *Stanovništvo i razvoj*, Mate, Zagreb.

IZVORI

- Anketa poslodavaca 2012, Zadarska županija, Rezultati i anali- za, HZZ, Zadar, travanj 2012.
- Anketa poslodavaca 2013, Zadarska županija, Rezultati i anali- za, HZZ, Zadar, svibanj 2013.
- Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje – Područni ured Zadar
Hrvatski zavod za zapošljavanje – Područni ured Zadar
- Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001., CD ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.
- Podaci Hrvatskog zavoda za zapošljavanje
- Podaci o aktivnim osiguranicima Hrvatskog zavoda za mirovin- sko osiguranje
- Popis stanovništva i stanova 1971., Tabele po naseljima, Savezni zavod za statistiku, Beograd
- Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gospodarstava, 31. ožujak 1991., Stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, Dokumentacija 882, Zagreb 1994.
- Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Državni zavod za statistiku, Republika Hrvatska, www.dzs.hr
- Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001., Dr- žavni zavod za statistiku, Republika Hrvatska, www.dzs.hr
- Priopćenja Državnog zavoda za statistiku RH, Zaposleni po dje- latnostima (<http://www.dzs.hr>)
- Priopćenja, Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2012., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr
- Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2003., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr
- Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2004., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr
- Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2005., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr
- Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2006., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr
- Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2007., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr
- Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2008., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr
- Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2009., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr
- Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2010., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr
- Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2011., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr
- Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2012., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr

